

پستمانه و علامه اقبال نظر کشی

خبر از مردان حق بیگانه نیست
مرا از افسانه است

الف

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پښتانه

د علامه اقبال پښتري کښي

د ايشيا په زړه کښي يو ساھو قوم پروت دی چه «پښتون» ئي بولي .
دغه قوم په افغانستان او پښتونستان کښي اوسېږي او دغې خاورې سره
ډېره علاقه مندی لري .

دوی لځانله ملي عادات او قوانین لري چه پښتو او پښتنواله ئي بولي .
د «پښتنو لري» اساس د اسلام له مقرر اوسره موافق دی . هغه کسان چه د اسلام او
مسلمانې سره همدردي او علاقه مندی لري د دغه قوم نه بي علاقې نه شي پانه کېد لري .
په دغه لړ کښي علامه اقبال چه د شرق د بیداري لوی علم بردار دی دغه
قوم ته په ډېر اهمیت کتلی دی .

د دې قوم فطري صلاحیتونه ئي ستایلي دی او د ايشيا په وجود کښي ئي دوی نه

دوره حیثیت ور گیری دی .

ددوی غیرت، شهامت، صفائی ا و استعداد ئی د اسلام او مسلما ئی د ترقی
سبب گزلی دی نو خکله ئی ددوی د آزادی او ترقی د پراما نو نه خر کند

گیری دی .

تا سی دد غو مطا لبونمو ئی په د غو خو یا نو کینی لو ستلای شی !!

د ۱۳۳۴ د جوزا (۳۱) - کابل

عبدالله بختانی

علامه اقبال خولک و؟

میر و میرزا به سیاست دل و دین باخته اند

جز بر همین پسری مجرم اسرار کجا ست؟ (اقبال)

منح کنبی ددی نه چه مونبز په خپل مطلب لاس پوری کړودا به ښه وی چه

خه نه خه له علامه اقبال او دده له افکارو سره آشنا شو.

که خه هم دعلا مه اقبال شهرت ددی نه بی نیازه دی چه دلته ئی معرفی کړو

خکه چه دشرق هر سړی چه له شعر او ادب سره علاقه او یا له فلسفې او سیاست

سره آشنائی لری دده نوم به پېژنی او دده له اشعارو سره به بلدوی. هم دارنگه

دده افکار په غربی دنیا کنبی هم دخلکود توجه ورگرځېدلی دی او په علمی

تولنو کنبی ئی خلک په ښه نوم یادوی.

خوبیا هم دخپل بحث دتسلسل په نیت په لنډ صورت سره دعلا مه اقبال معرفی کوو:

علامه د کشمیر دیوی معززی کورنی خخه دی چه نیکونه ئی په (۱۷)

میلا دی پېری کنبی په اسلام مشرف شوی دی او بیا ئی په دغه وخت کنبی

کشمیر پریښی دی او پنجاب ته تللی دی. ددوی کورنی د اسلام له مذهب

سره ډېره مینه لرله او ددغې مینې په رڼا کنبی د ۱۲۸۹ هـ کال دلوی اختر په

(۲۴) ددوی په کورنی کنبی دا اقبال ستوری و خلید او شرق و غرب ته ئی وړانگې

خپری کړی، په دې نوی ستوری بانندی دمور له خوا (محمد اقبال) نوم کنبېښودل

شواو د تقوی، عفت او محبت په غیز کنبی لوئېده ترخوچه د علم او ادب په آسمان

کنبی هغه مقام ته ورسېد چه دائی د زره ترجمانی کېدلی شوای.

دل من در کشاد چون و چند است

نگاهش از مه و پروین بلند است

د اقبال نظریات

د علامه اقبال د نظریاتو په باره کښې ایم ای محمد طاهر فاروقی په «سیرت اقبال» کښې داسې وائی:

«د علامه سید جمال الدین افغان او علامه مفتی محمد عبده نه وروسته اقبال یو واحد شخصیت دی چه د مشرق د بیداری د پاره او د دې د پاره چه انسانیت پر یوه مرکز راټول شی غږ جگ کړی دی.»

که مو نږد اقبال په اشعارو او آثارو باندې یو عبوری نظر و اچوو نو دا مطلب تر ښه اخیستلی شو:

اقبال د انسان او انسانیت سره د پوره همدردی له اودې درد دی ناقلاره کړی و.

اقبال د انسانۍ نړۍ د ټولو بد بختیو علت العلل په شرق باندې د غرب تسلط او استعمار بولی او دغه استعمار دواړو خواؤ ته مضر گڼی لکه چه وائی:

الجذر از جبرو هم از خوی صبر   جابر و مجبور رازهر است جبر

این به صبر پیهمی خو گر شود   آن به جبر پیهمی خو گر شود

هر دور افوق ستم گردد فزون

ورد من «یا لیت قومی یعلمون»

دې د پاره چه شرق د غرب د استعمار نه خلاص شی نو دا قبال تو صیه داده

چه شرقیان دې خپله «خودی» تکمیله کړی او خپل ځان دې د ځان کړی، د غرب

نقلید دې ونه منی او خپل موجودیت دې ثابت کړی، خپل تېر ثقافت دې

پېرته ژوندی کړی او د خپل نوی تهذیب اساس دې ورباندې ودرولی.

هو! په مشرق کښې مسلمانان د پردې او په اسلام کښې د ژوندانه هغه مهم
دساتیر موجوددی چه دیو انسانی تمدن اساس ورباندې ایښودلی شی نو ځکه
دی داسلامی دولتونو یو ځای کېدل او د مسلمانانو اصلاح د شرق د ترقی
عامل او د دنیا د امنیت ساتونکی بولی .

د غرب سعادت هم په دې کښې بولی چه هغوی د صرف مادی خوا هښتو
دمریی توب نه لاس واخلي او د حق او حقیقت هغه معنوی مقام ته قائل شی
چه هلته د گپې د احترام په ځای د انسان او انسانیت احترام کېږی .

که دی غرب ته په دې پروا شعارو کښې الزامی خطاب کوی شرق او شرقیانو ته
ئې هم د همدردی نارې کړی دی او په دې لړ کښې ئې پښتنو ته د پرخه ویلی
او د دغه قوم په فطری استعداد او ذاتی لیاقت باندې ئې د پره امید واری
ښکاره کړې ده او د دوی په موجوده بد بختیو باندې ئې د پرتولې دی .
تاسی به دغه ټول مطالب په راتلونکو کړښو کښې ولولئ !

پر مغرب بانندی انتقاد

عجب آن نیست که اعجاز مسیحا داری.

عجب این است که بیمار تو بیمار تر است (اقبال)

داقبال در «پیام مشرق» یوه د پره مهمه برخه د «نقش فرنگ» تر عنوان لاندې ده

او سری دغې برخې ته دا عنوان هم ور کولی شی چه: «مغرب ته خطاب»

د لته خپل مطلب داسې شروع کوی:

ازمن ای باد صبا گوی بدانای فرنگ

عقل تابال کشود است گرفتار تر است

برق را این به جگر می زند آن رام کند

عشق از عقل فسون پیشه جگر دار تر است

چشم جز رنگ گل ولاله نه بیند و نه

انچه در پرده رنگ است پدیدار تر است

عجب آن نیست که اعجاز مسیحا داری

عجب این است که بیمار تو بیمار تر است

دانش اندوخته دل ز کف انداخته

آه زان نقد گرانمایه که در باخته

دی په موجوده حکمت او فلسفه باندي حکه اعتراض کوی چه د عشق

او مینې نه لېری دی او وائی :

حکمت و فلسفه کار یست که پایانش نیست

سیلی عشق و محبت بد بستانش نیست

دی حکمت او فلسفه دیوهو خلدکو گمراه کوونکی بولی:

بیشتر راه دل مردم بیدارزند

فتنه نیست که در چشم سخندانیش نیست

ددغور نغو نوچاره عشق او هغه نه غاره اینبودل بولی:

چاره این است که از عشق کشادی طلبیم

پیش او سجده گزاریم و مرادی طلبیم

ددغو اشعارونه دې خوك دا اشتباه نه کوی چه علامه دعلم او پوهې سره

دعقل، حکمت او فلسفه له اهمیتته منکر دی او غوازی چه نور خلك هم محض

په شاعرانه احساساتو تر بنه و گر خوی.

هېڅکله داسی نه ده، بلکه علامه انسان ته عقل ضرور بولی خو داسی عقل

چه د خوب او خوراک له تیارونه پورته د عشق او مینې په سره او ر کنبې صیقل

شوی وی.

حکله دد غسې عقل خاوندان پوهېزې چه هغسی عقل یعنی هغه چه بل ته

د خوب وروستله او یا خا نته د خوراک د تیارولو چمونه بڼی داسی عقل خو نور

حیوانات هم لری، خود حیوان عقل به ددوی د خوراک غوندي نه وی بلکه لبر به خام وی

اود انسان د خوراکی عقل به دده د خوراک د کم او کیف په معیار شه پوخ وی

خو علامه اقبال دانسان او انسانیت دپاره انسان ته یولور عقل او پوهه غوازی چه

دهغه په ذریعه سړی د خودبینی له نورو خاورو نه د جهان بینې هسک ته ختلی

شی لکه چه وائی:

عقل خودبین د گرو عقل جهان بین د گراست

بال بلبیل د گرو بازوی شاهین د گراست

دگر است آنکه بر دانه افتاده ز خاک
 آنکه گیرد خورش از دانه پر وین دگر است
 ای خوش آن عقل که پهنای دوعالم با اوست
 نور افروخته و سوز دل آدم با اوست

همدارنگه نپی به عشق کنبی نظریه خر گنده ده او هغه عشق او معا شقه چه
 دما دی بوالهوسینو او شهواتو دتامین دیاره په انسان کنبی داسی احساسات
 و بنو روی چه دهغه په اثر د مینې بزم دد بنمنی په رزم بدلشی نه خوبنوی او په
 دغسی مغزلی او مادی عشق باندي انتقاد کوی :

عشق گردیده هوس پیشه وهر بند گسست
 آدم از فتنه او صورت ماهی در شست
 رزم بر بزم پسندید و سپاهی آراست
 تیغ او جز به سرو و سینه یاران ننشست

هغه سیا ستونه چه ددغسی مادی لذاتو تر تاثیر لاندی وی داسی غندی :

رهزنی را که بنا کرد جها نبانی گفت
 ستم خوا جگی او کمر بنده شکست
 بی حجا با نه ببا ننگ دفونی میر قصد
 جامی از خون عزیزان تنک مایه بدست

دی غواری چه دغه غبر ته چه ددغسی تهذیب دفجایعو له لاسه دانسانیت
له اعماقونه خیرتی داسی لبیک ووائی:

وقت آنست که آئین دگر تازه کنیم

لوح دل پاک بشوئیم وز سر تازه کنیم

او خپل ملـگری داسی مخاطب کوی:

چشم بکشای اگر چشم تو صاحب نظر است

زندگی در پی تعمیر جهان دگر است

بیا هم انسانی نری ته خپله امیدواری خر گندوی اووائی:

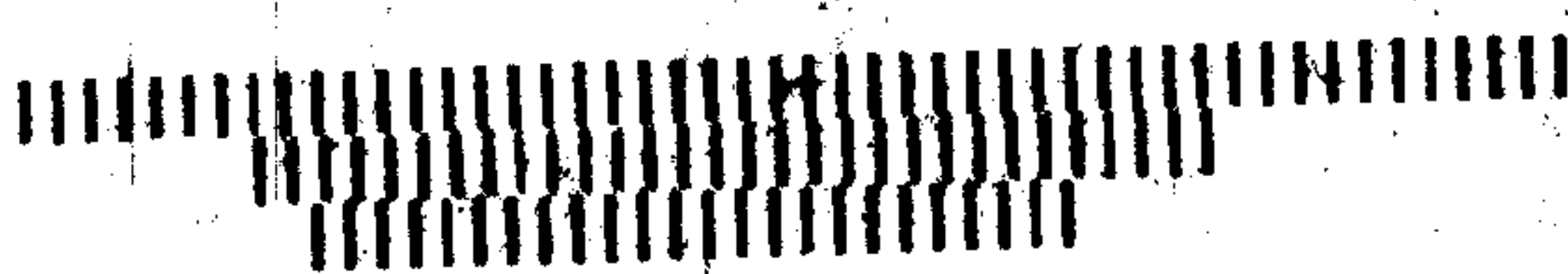
من درین خاک گران گوهر جان می بینم

چشم هر ذره چو انجم نگران می بینم

او دانسانیت دآیندی دپاره داسی پیشگوئی کوی:

آنچه بود است و نباید زمین خواهد رفت

آنچه بایست و نبود است همان خواهد بود

مشرق ته خطاب

مشکل این نیست که بزم از سر هنگامه گذشت
مشکل این است که بی نقل و نند یمنند همه
ای اسیر رنگ پاک از رنگ شو
مؤمن خود کافر را فرنگ شو

(اقبال)

علامه اقبال دشرقیانو لویه غلطی دغربیا نو تقلید گزینی او دغه تقلید
دغربی استعمار مهم علت بولی :

شرق را از خود برد تقلید غرب
باید این اقوام را تنقید غرب

دکور کورانہ تقلید نتیجہ دا گزینی چه دسری نه اصل پاتہ شی او فرع و نیسی
اودتن اسانی خوی پکسب قوی شی نو حاکم گرانو کارونو ته نه ورنده
کپیزی او خپل ژوند په ساعت تیریو کسبې تلفوی لکه چه وائی :

بنده افرنگ از ذوق نمود
نقد جان خویش در بازده لہو
می برد از غربیان رقص و سرود
علم دشوار است می سازد به لہو
از تن اسانی بگیرد سهل را
فطرت او در پذیرد سهل را

سهل را جستن درین دیر کهن
این دلیل آنکه جان رفت از بدن

دعلامه اقبال لوی مقصد دشرق بیداری ده او په دغه باره کسبې یو .

خانگیری مثنوی د «پس چه باید کردای اقوام شرق» تر عنوان لاندې لری .

په دغه کتاب کښې شرقیان لځان ساتلو ته متوجه کوي او په عين حال کښې د دوی د موجوده بيداری نه خپله خوښی خبر کښې دوی :

ادمیت زار نالید از فرنگ
پس چه باید کردای اقوام شرق
دوخته ترش انقلاب آمد پدید
یورپ از شمشیر خود بسمل تمام
گرک اندر پوستین بره
مشکلات حضرت انسان از دست
در نگاهش ادمی آب و گل است
وروسته بیا شرقیانونه دا توصیه
جبین باندې ونه منی او دپړ دیوله رنگ نه دې لځانونه بالکل پاک کړی :
ای استیر رنگ پاک از رنگ شو
مومن خود کافر افرنگ شو
دوی دې خبرې ته ملتفت کوي چه که تاسې خه و کړی ء نو هرڅه کولی شی ء
په دې شرط چه په لځان ویساو لری ء او دیو والی په قوت دپړ دود جفغ نه غاری

خلاصې کړی ء :

آبروی خاوران در دست تست
رشته سودوزیان در دست تست
این کهن اقوام را شیرازه بند
اهل حق را زندگی از قوت است
دلته دا خبره هم واضح کوي چه بوازی قوت هم څه نه شی کولی شو چه
فکر او را به ورشړه یو لځای نه شی لکه څرنگه چه بی قوته فکر او را به څه
معنا نه لری :

رأی بی همت همه میگرد و فسون
 قوت بی رأی جهل است و جنون
 شرق دغراب استعمار نه داسی متوجه گوی :
 دانی از افرنگ و از کار فرنگ
 زخم از و انشتر از و سوزن از و
 ما و جوی خون و او میدر و فو
 او دشرقیانو توجه خیلو خانونو نه اروی چه خپله خمتا دیردوله و رینمین
 تو کر نه بنه و گندی :
 گر تو میدانی حسابش را درست
 از حریرش نرم تر گر باس تست
 بی نیاز از کار گاه او گزر
 در ز مستان پو ستین او منخر
 ضمناً دانظر به «چه مهاتما گاندهی هم داسی نظر به لرله» خر گندی و ی
 چه ماشین دانسان دبد بختی سبب دی فککه چه یو خود مجدود کسان بکشی
 کار گوی او دد پروخلد کولاس له کاره و وخی او داعاشی لارور بانندی بندیزی
 لکه چه وائی :

کشتن بی حرب و ضرب آئین اوست
 مر گها در گردش ماشین اوست
 تو فککه دوی دخپلو لاسی صنایعو په اهمیت پوهوی :
 بوریا ی خود به قالینش مده
 بیدق خود را به فر زینش مده
 او دنورو دمصنوعاتو دظاهر فریبی نه ئی هم خبر وی :
 رهن چشم تو خواب مچملش
 رهن نورنگ و آب مچملش
 صد گره افکنده در کار خویش
 از قماش او مکن دستار خویش

هوشمندی از خم او می نخورد
هر که خورد اندر همین میخانه مرد
وقت سودا خند خندو کم خروش
ماچو طفلانیم و او شکر فروش

نود دغو تولو خبر و علاج یواخی پدخان و یسانبسی او و ائی :
آنچه از خاک تورست ای مردجر
آن نکو بینان که خود را دیده اند
خود گلیم خویش را بافید ما ند

او د الحککه چه د شرق د غفلت نه د دوی خپل شیان په دوی با ندی خر خیزی
او داد دوی په زبان او د نورو په گته تمامیزی ' نو الحککه ئی وروستی خطاب دادی :

ای زکا ر عصر حا ضربی خبر
چرب دستیهای یورپ را نگر
قالی از ابریشم تو سا ختند
باز او را پیش تو انداختند
چشم تو از ظاهرش افسون خورد
رنگ و آب او ترا از جا برد
وای آن دریا که موجش کم تپید
گوهر خود را زغوا صان خرید

علامه اقبال یوازی په اقتصادی نظریه نه بلکه په عرفانی او ثقافتی اساس
هم شرقیاً نوتنه د خودی د رسونه ور گپری دی او دوی نه ئی د غرب مکتبی
علم بد گپلی دی او دائی هم د دوی د خودی دوره کولو سبب بللی دی :

گرچه مکتب کاجوان زنده نظر آنا هی

مردده هی اما رنگ کی لایاهی فرنگی کما نفس

یعنی: د مکتب جوان ژوندی بنکاری ' دی مردی ' خود پیرنگی په سنا

خو زبیزی

باداچه:

افرنگ ز خود بیخبرت کرد و گرنه

ای بنده موهن تو بشیری ' تو ندیری

پښتنو ته !

شکوه کیم کڼ از سپهر لا چو ورد

جز به گرد آفتاب خود مگرد

دمخکښی بحث نه ثابتیزې چه علامه اقبال د شرق داستعمار د ناروغتیا

علت ښه تشخیص کړی دی اوښه پوره دوائی هم ورسودلی ده او شرقیان ئی

د حریت لارې ته بللی دی.

په دغه لړ کښی ئی عموماً شرقیانو ته د پرځه لیکلی او لځانله لځانله ئی د شرق

د اقوامو او ملتونو سره هم څه ویلی او لیکلی دی.

مونږ دده د عمومی مخاطبونه یو څه مخکښی وړاندې کړه او د خصوصی توضیحو

او نظریو نه یوازې هغه برخه انتخابوو چه هغه زمونږ ددې کتاب د مطالب

روح دی.

هغه دا چه علامه اقبال د شرق د ټولو اقوامو په لړ کښی پښتنو ته په دې پر اهمیت

قابل دی او ددوی د ذاتی او فطرتی استعداد، لیاقت او کفایت ستا ښه ئی د پر

کړې ده، د دوی رجال او نوابغ ئی هر لځای په احترام یاد کړی دی

او ددوی ملک او خاورې ته ئی په دې درانه نظر کتلی دی. حق دادی چه ددوی

حق ئی ښه ادا کړی دی نو ځکه دی پر پښتنو باندې دېر حق لری.

د شرق د آزادی په لار کښی ئی د پښتون ملت او ددوی خاوره د مرگړ په حیث

او د ایشیا آزادی ئی د دوی په آزادی پورې مربوطه گڼلې ده.

ددوی په ذاتی استعداد او نفسیاتی متانت او قوت باندې ئی پوره اعتماد

ښکاره کړی دی او ددوی آښدې ته دېر امید لری.

دا ټول مطالب به وروسته راشی اوس دده هغه دهمدردی نارې چه دغه قوم نه ئې کړی دی وزاندي کيږی:

که دیوې خوانه دژوند او سیاست په صحفنه کښې دا قوم بېرته کوری دبلې خوانه ددوی په همت، شجاعت، حوصله، عزم او معنوی ذاتی استقلال کښې څه کمی نه ویني نو ځکه په دې ترانه کښې دخودی در س ورنه ور کوی:

(۱)

رومی بدلی، شامی بدلی، بدلا هندوستان

نوبې ای فرزند کهستان، اپنی خودی بهچان

اپنی خودی بهچان

او غافل افغان

ترجمه: « رومی او شامی بدل شو، هندوستان بدل شو

ته هم ای د غره خو به! - خپله خودی وپېژنه!

خپله خودی و پېژنه! ای غافل پښتونه!

(۲)

موسم اچھا، پانی وافر، مٹی بہی زر خیز

جس نی اپنا کہیت نہ بویا، وہ کہسا دھقان

اپنی خودی بهچان

او غافل افغان

ترجمه: « موسم ښه دی، اوبه ډېرې دی، خاوره زر خیزه ده

که دې نه استفا ده و نه کړې ته به څنگه دھقان ئې؟

خپله خودی و پېژنه! ای غافل پښتونه!

(۳)

اونچی جس سی لهر نهین هی وه کیسا دریا

جس کی هوائین تند نهین هین وه کیسا طوفان

اپنی خودی پہچان

او غافل افغان

ترجمہ: «چه موج ئی نپز نه وی داخه سیندد ی؟

چه هوائی تند نه وی دابه چه طوفان وی؟

خپله خودی و پېژنه! ای غافل پښتونه!

(۴)

دھونډ کی اپنی خاک هین جس نی پایا پ

اس بندی کی دهقانی پر سلطانی قربان

اپنی خودی پہچان

او غافل افغان

ترجمہ: په خپلو خاورو کښی چه چا خان ولتاوه او پیدائی کر

ددغه بنده له دهقا نیء دی سلطانی قربان وی!

خپله خودی و پېژنه! ای غافل پښتونه!

(۵)

تبری بی علمی نی رکھلی بی علمون کی لاج

عالم فاضل پیچ رھی هین اپنا دین ایمان

اپنی خودی پہچان

او غافل افغان

ترجمہ! ستابی علمی دبی علما نو عزت و سنا ته

عالم ، فاضل پلوری خپل دین ، ایمان

خپله خودی وپېژنه!

ای غافل پښتو نه!

دپښتنو رندانه جرئت ته داسې اشاره کوی :

بی جرئت رندانه هر عشق هی رو با هی

بازوهی قوی جس کا وه عشق ید الہی

ترجمہ: «بی درندانه جرئت خنخه عشق د کیدرو اله ده ، د قوی مټوله

عشق سره دخدای د قدرت لاس وی .»

جو سختی منزل کوسا مان سفر سمجھی

ای وای تن آسانی نا پید هی وه راهی

ترجمہ: «دمنزل سختی د سفر سامان گنهی ، افسوس دی وی پرتن آسانی

باندي چه دلاروی نه لار وره کوی .»

وحشت نه سمجھے اس کوای مردك میدانی

کھسار کی خلوت می تعلیم خود آکا هی

ترجمہ: «ای دمیدان مېړه ! داوحشت مه گنېه ! څوکه چه د کھسار

خلوت دخان پیژندلو تعلیم دی .»

دپښتنو همت په دی کښې گنهی چه دوی په غلامی نهر اسی کبزی :

باز نه هو گا کبھی بنده کبک و حمام

حفظ کی بدن لئی روح کو کردون هلاک

ترجمه : « باز د زر کي او کونري غلامی نه کوی ، د بدن سائل روح و ژنسی . »

ای مپری فقر غیور فیصله تپرا هی کیا ؟

خلعت انگریز یا پیرهن چاک چاک ؟

ترجمه : « ای زما غیرتی فقره ! ستا فیصله خه ده ؟

دانگریز خلعت یا خیری خیری کیس ؟ »

د تیر تاریخ په استناد ، ددوی داستعداد په اتکاء ددوی دوام شهادت

داسی ادا کوی :

گر کاسکندر بجلی کامانند   تجهه کو خبر هی ای مرگ ناگاه

ترجمه : « سکندر لکه بر پیناغوندي کر بکه و کره ، خود دي خای

دنا خایی مرگ نه خبر نه و . »

فادرنی لوتی دلی کی دولت   اک ضرب شمشیر افسانه کوتاه

ترجمه : « فادر (افشار) ددیلی دولت و نیو ، د توری بو خرپ واقعه

لنده کره !! »

افغان باقی کهسار باقی

الحکم لله ، الملک لله

ترجمه : « پښتون به باقی وی دادخدای حکم دی ، غرونه به باقی وی

دادخدای مالک دی . »

(د' اف و نشر مرتب په اعتبار ترجمه شوه)

د پښتنو طبیعی ژوند د بنیادم د حقیقی فطرته سره سم گڼی او ددوی د الور

فطرت دغسی بییی :

فطرت کی مقاصد کی کرتاھی نگہبانی

یا بندۂ صحرائی یا مرد کہستا نی

ترجمہ : « دقظرت دمقاصدو ساتنه یادرغو سہری کوی اویادغروسہری . »

یہ حسن ولطافت کیون وہ قوت وشوکت کیون

بلبل چمنستا نی ، شہباز بیابانی

ترجمہ : « داحسن اولطافت ثلہ ، ہغہ قوت او شوکت ولی ؟ چہ بلبل

یہ چمن کنبی اوشہباز بہ پہ بید یا کنبی وی . »

ای شیخ بہت اچھی مکتب کی فضالیکن

بنتی ہی بیابان می فاروقی وسلمان نی

ترجمہ : « ای شیخہ ! دمکتب فضا دپہ بنہ دہ ، خود فاروق او سلمان

کبدلو حجابی بیدیا دہ . »

دتولو نہ دلچسپ پبنتنو تہ ددہ ہغہ خطاب دی چہ دافغانستان پہ سفر کنبی نی

دسرحد پبنتنو تہ کری دی اوددہ پہ « مسافر » نومی کتاب کنبی لیکلی دی

پہ دغہ خطاب کنبی دخودی درس ، دیووالی توصیہ خر گندہ دہ .

دی دپبنتنو دمووجودہ بدبختیو مهم علت دا گہنی چہ دوی حمان نہ پیش نی

نوحکہ پہ دغہ مطلب خپلہ خطابہ داسی شروع کوی :

ای زخود پوشیدہ خود را بازیاب در مسلمانانی حرام است این حجاب

رمزدین مصطفی دا نی کہ چہیست فاش دیدن خویش را شاہنشہی است

چہیست دین در یافتن اسرار خویش زندگی مرگ است بی دیدار خویش

آن مسلمانانی کہ بیند خویش را از جہانی بر گزیند خویش را

از ضمیر کا ثنات آگاہ اوست تیغ لا موجد الا للہ اوست

در مکان و لامکان غوغای او نه سپهر آواره در پهنای او
تادلش سری زاسرار خداست حیف اگر از خوبشتن نا آشناست
بنده حق وارث پیغمبران

اونکنجد در جهان دیگران

تا جهان دیگری پیدا کند این جهان کهنه را برهم زنند
زنده مرد از غیر حق دارد فراغ از خودی اندر وجود او چراغ
پای او محکم بر زم خیر و شر ذکر او شمشیر و فکر او سپر
صبحش از بانگی که برخیزد زجان نی ز نور آفتاب خاوران
فطرت او بی جهات اندر جهات او حریم و در طوافش کائنات
فردی از گرد راهش آفتاب شاهد آمد بر عروج او کتاب
فطرت او را کشاد از ملت است چشم او روشن سواد از ملت است
دلته له دوی سخنه غواری چه داستعمار کری مانی کری او خیل ملی یوالی
اولی حکومت تاسیس کری :

اند کسی گم شو بقرآن و خبر بازای نادان به خویش اندر نگر
در جهان آواره ای بیچاره ای وحدتی گم کرده ای صدپارهای
بنمید غیر الله اندر پای تست داغم از داغی که در سیمای تست
دلته دوی دیردیو مکر او فریب ته ملتفت گوی او دیر تا کید گوی
چه دینتولی روح وساتی

میرخیل ! از مکر پنهانی بترس از ضیاع روح افغانی بترس
وروسته بیا د مولانا بلخی د خولی نه دوی ته دا خبره واضح گوی چه

دما دیت پرستی بتان دې مات کړی او حق او معنویت دې ټینګ کړی او وائی :

ز آتش مردان حق می سوزمت   نکته از پیر روم آ موزمت

« رزق از حق جو مجو از زیدو عمر

مستی از حق جو مجو از بنګ و خمر

گل مخر ، گل را مخور ، گل را مجو

زانکه گل خوار است دائم زرد رو

دل بجو تا جا و دان باشی جوان

از تجلی چهره ات چون ارغوان

بنده باش و بر زمین او چون سمند

چون جنازه نی که بر گردن برند ،

بیادوی په دې یوهوی چه دوی هرڅه غواری دخپل محان نه دې وغواری

او د آسمان او حاکمې نه دې څه شکایت ونه کړی :

شکوه کم کن از سپهر لا جورد   جز بگرد آفتاب خود مگرد

از مقام ذوق و شوق آگاه شو   تیغ لا مـو جو دالا الله شو

عالم هو جو در ااند ازه کن   درجهان خود را بلند آوازه کن

برگوساز کائنات از وحدت است

اندرین عالم حیات از وحدت است

بیاد پښتنونه دنوی آرزو ، آرزو کوی ، هغه آرزو چه د ژوند اساس

اود خودی مقیاس کیدلې شی ، هغه آرزو چه انسان دانسانیت کمال نه

رسوی او خودی نی تکمیلوی :

دزد گزر از رنگ و بوهای کهن   پاک شو از آرزوهای کهن
این کهن سامان نیرزد باد و جو   نقشبند آرزوی تازه شو
زندگی بر آرزو دارد اساس   خویش را از آرزوی خود شناس
چشم و گوش و هوش نیز از آرزو   مشت خاک کی لاله خیز از آرزو
هر که تخم آرزو در دل نه کشت   پایمال دیگران چون سنگ و خشت
آرزو سرمایه سلطان و میر   آرزو جام جهان بین فقیر
آب و گل را آرزو آدم کند   آرزو مارا از خود محرم کند
چون شررا از خاک ما برمی جهد   ذره را پهنای گردون می دهد

پور آذر کعبه را تعمیر کرد

از نگاهی خاک را اکسیر کرد

تو خودی اندر بدن تعمیر کن

مشت خاک خویش را اکسیر کن

د افغانستان سفر

تا کجا در بندها با شی اسیر

تو کلیمی راه سینهای بگیر

علامه اقبال دا علیحضرت محمد نادر شاه شهید (رح) د بلنې سره سم
 د ۱۹۳۳ م کال دا کتوبر په اوآخرو کښې افغانستان ته د پېښور او خیبر له
 لارې راغلی دی او د کابل، غزنی او قندهار د لیدلونه وروسته بیرته تللی
 دی. په دې سفر کښې سرراس مسعود او مرحوم سید سلیمان ندوی هم ورسره
 ملګری وو. په کابل کښې د شهید اعلیحضرت مېلمه و، او خواجه ملا قاتونه
 او صحبتونه ئې ورسره کړې دی. د کابل د عربی دارالعلوم په پروګرام
 کښې ئې هم نظریه ورکړې ده او په دې پروګرام کښې ئې فکره یو د خیل
 دی.

د کابل د ادبی انجمن له خوا به هم ورته یوه شانداره مېلمستیا شوې وه چه
 د افغانستان د پېر فضلاً پوهان او مشران ورته بلل شوی وو.
 ده د خپل دغه سفر رنګین خاطرات د یو کتاب په صورت د «مسا فر»
 تر عنوان لاندې لیکلي دی. د دې کتاب د هرې مسرې نه د پښتون او پښتو نخوا
 په نسبت اوده د مینې بڼه جذبات خړ گند پېزی
 ده دغه کتاب داسې شروع کړیدی:

نا در افغان شه در ویش خو رحمت حق بر روان پاک او
 کار ملت محکم از تدبیر او حافظ دین مبین شمشیر او

چون ابودرخود گداز اندر نماز
 عهد صدیق از جمالش تازه شد
 از غم دین در دلش چون لاله داغ
 در رنگا هس مستی ار باب ذوق
 خسروی شمشیر و درویش ننگه
 فقر و شاهی واردات مصطفی است
 این دو قوت از وجود مؤمن است
 فقر سوز و در هود داغ و آرزو است
 فقر غم در آخر اندر خون تپید
 ای صبا ای ره نور د نیز گام
 شاه در خواب است پا آهسته نه
 از حضور او مر فرمان رسید
 آنکه جان تازه در خاکم دمید

دوغو بیتونونه د علامه اقبال بنه عقیدات و شهید اعلی حضرت په نسبت بنه
 شعر کند یزی ، وروسته بیا داعلی حضرت د بلنمی تعبیر په دې عبارتو کوی :

سو ختیم از گرمی آواز تو

ای خوش آن قومی که داندراز تو

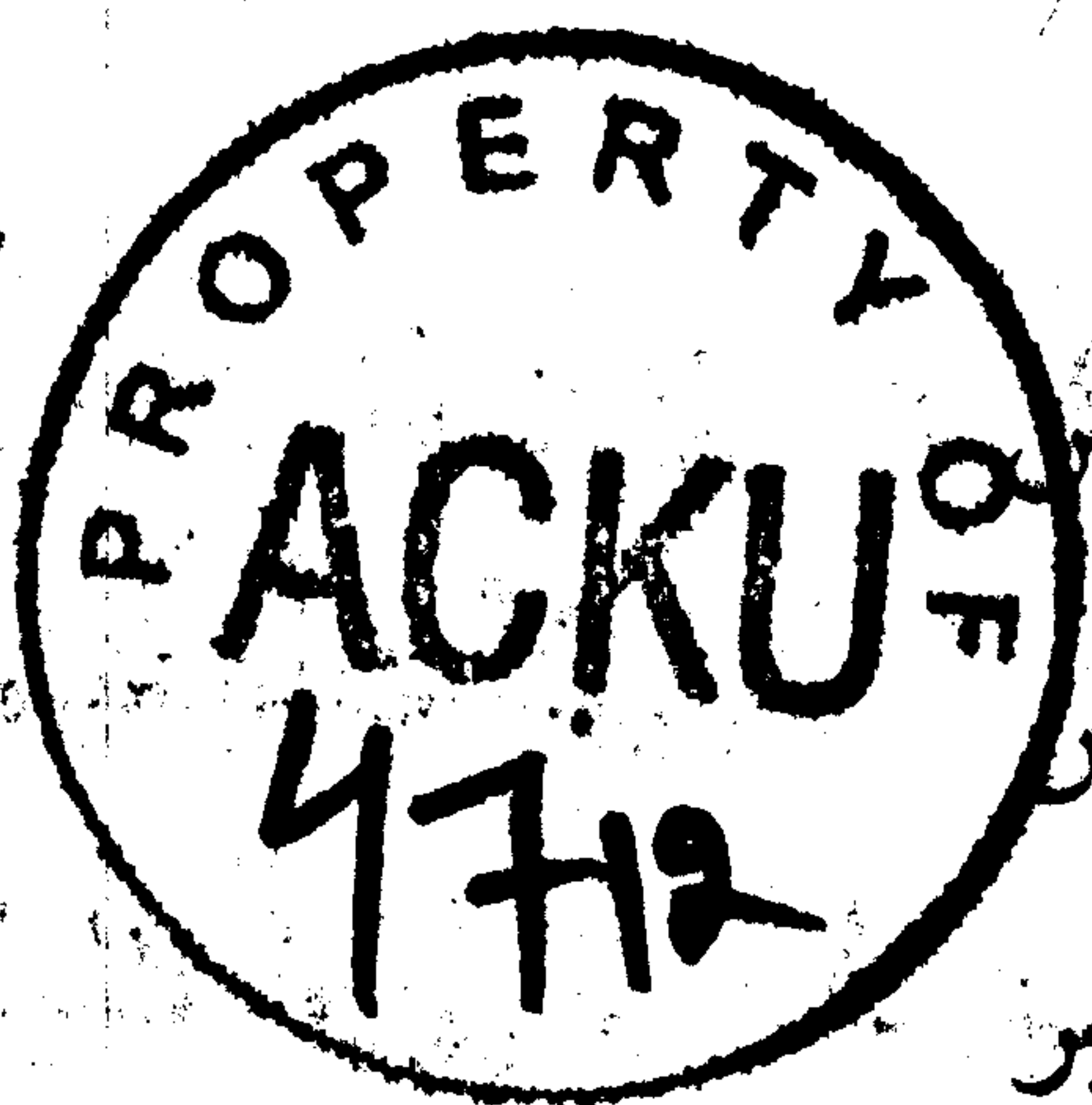
از غم تو ملت ما آشناست

می شناسیم این نواها از کجاست

ای به آغوش سحاب ما چو برق

روشن و تابنده از نور تو شرق

يك زمان در کوهسار ما در بخش
عشق را باز آن تب و تابى به بخش
تا کجا در بندها باشى اسير
تو کليمى راه سينائى بسکير

به افغانستان کتبى «مسافر» بيادخيل سفر داستان داسى شروع گوى
طى نمودم باغ و راغ و دشت و در
چون صبا بگوشتم از کوده و کمر

❖ خيبر ❖

خيبر هغه دره ده چه نور و مسافر بنوا و سياحينو غوندى د علامه اقبال پوره توجه
ئى هم خان نه اولى ده به شاعرانه او عارفانه خير نظر ورته کتلى دى او دغه دى
دخلكو طبيعى استعدادئى بر خيبره كرى دى او بيائى ددوى پر بد بختى بارندى
زولى دى او د بد بختى علت ئى هم ورنه دلى دى.

خيبر ئى ده «مردان حق» بحاله بلبلى ده او ددى خاى كز ليچونود مسافر ها عر
خيال دغه د حقيقت مقام نه رسولى دى چه وائى:

خيبر از مردان حق بيگانه نيست   در ضميرش صد هزار افسانه ايست
جاده كم ديدم ازو پيچيده تر   ياوه گردد در خيم و پيچش نظر
سبزه در دمان كهسارش مجوى   از ضميرش بر نيايد رنگ و بوى

ددى خاى دخلكو فطرى شجاعت او ذاتى لياقت داسى ستا بى :

سرزمينى كبك او شاهين مزاج   اهوى او گيرد از شيران خراج
در فضايش جره بازان تيز چنگ   لرزه بر تن از نهيپ شان پلنگ

بیاددوی پر بی مر کزی بانندی تاسف کوی اودا ددوی دژوندانه دتو لو
بدبختیو علت گنی:

لیک از بی مر کزی اشفته روز بی نظام و نیا تمام و نیم سوز
فر بازان نیست در پرو از شان از تد روان پست تر پر و از شان
آه قوم بی تب و تاب حیات روز کارش بی نصیب از واردات
آن یکی اندر سجود، این در قیام کار و بارش چون صلوة بی امام

ریزریز از سنگ او مینای او

آه از او مر و زبی فردای او

✽ کابل ✽

د کابل صافه هوا او خوش گواره فضا دد پرو و خکلو خوبنه شوې ده خولبر و خلکو
به ددی خاوری حق هغسی ادا کری وی لکه چه اقبال ادا کری دی، ددی خبری علت
فقط یوازی هم دادی، چه علامه دپشتنود خاوری سره دپره علاقه لر له نو خکله ئی
ویلی دی:

شهری کابل خطه جنت نظیر آب حیوان از رگ تا کش بگیر
چشم صائب از سوادش سر مه چین روشن و پائنده باد آن سر زمین
په پور تنی بیت کنی ئی دمیرزا صائب تبریزی دی مسری ته اشاره کری ده:
«خوشا وقتی که چشم از سوادش سر مه چین گردد»

د کابل شپه داسی ستائی:

در ظلام شب چمن زارش نگر بر بساط سبز همی غلطد سحر

بادئی داسی ستائی:

آن دیار خوش سواد آن پاک بوم باداو خوشتر ز باد شام و روم

خاوره او او به ئی ستائی او په خاوره کښی ئی ژوند هغه دنسیم له بر کته گڼی :
 آب او براق و خاکش تا بنناک زنده از موج نسیمش مرده خاک
 غرونه ئی داسی ستائی :

نایداندر حرف و صوت اسرار او آفتابان خفته در کهسار او
 خلک ئی داسی ستایی :

سا کنانش سیر چشم و خوش گهر مثل تیغ از جوهر خود بیخبر
 خرنگه چه دی په کابل کښی د افغانستان د باچا میلمه و او د لیکشاپه مانې کښی
 ئی دمرو ستر گو خاوندان دیر لیدلی وو نو ځکه ئی ددغی مانې یاد داسی کړی دی :
 قصر سلطانی که نامش د لیکشاست زائران را گردراهش کیمیاست
 په کابل کښی ئی د « بابر » په مزار باندی یو غزل لیکلی دی او په هغه کښی ئی با بر
 ته داسی خطاب کړی دی :

خوشا نصیب که خاک تو آر میداین جا
 که این زمین ز ظلم فرنگ آزاد است
 اود آزادی لامله ئی کابل دوهلی نه زر خلی بینه گڼلی دی :
 هزار مرتبه کابل نکوتر از دلی است
 « که آن عجزه عروس هزار داماد است »

بیائی په همدې غزل کښی لیکلی دی :

درون دیده نگه دارم اشک خونین را
 که من فقیرم و این دولت خدا داد است

غزنی

کوم وخت چه علامه اقبال د کابل نه د شهید اعلیٰ حضرت له حضوره رخصت شونو دغزنی لارښی و نیوله .

ده پخپله ددغه حالت کیفیت داسې بیان کړی دی :

از نوازش های سلطان شهید   صبح و شام صبح شام روز عید

نکته سنج خاوران هندی فقیر   مهمان خسرو گیوان سر بر

نیاز شهر خسروی کردم سفر   شد سفر بو من سبک تر از حضر

سینه بکشادم به آن بادی که پار   لاله رست از فیض او دو کوهسار

ده دغزنی په حال د پرتأسف کړی دی او د هغه په کیندو او لو کښی ئې

د پرتلی دی او د خیال په عالم کښی ئې دهغوږونو او نوسر هغه دغزنی په خاوره

کښی دابدیت په غېږ کښی پراته دی د حال په ژبه خبرې کړی دی .

دغزنی د تېر تهذیب په ور کېدو باندي داسی ژاری :

آه غزنی آن حریم علم و فن   مر غزار شیر مر دان کهن

په غزنی کښی ئې د حکیم سنائی غزنی او د سلطان محمود غزنی

په هزارونو باندي دخپلو او بنکو مرغلي توئی کړی دی او د پروتا ئرا تو

سره دقند هار په خوا روان شوی دی .

قندهار

په غزنی کښې علامه ته څه تاثر پیداشو او چه قندهار ته ولاړد قندهار
آب و هوایي معجزاتیا وا بستله لیکه چه وائی:

قندهار آن کشور مینوسواد
اهل دل را خاک آن خاک مراد
رنګها، بوها، هواها، آبها
آبها تابنده چون سیمابها
لاله ها در خلوت کسارها
نارها بیخ بسته اندر نارها
کوم شی چه په قندهار کښې دده د پری دلچسپی سبب گر لجد لی دی
او د پښتنو دغه ټوټه خاوره ئې ورته د پره گرانه کړې ده هغه په قندهار کښې
زمونږ د پيشوا حضرت محمدر سول الله (ص) مبارکه خرقة ده، دی دغه
مطلب داسی بیانوی:

کوی آن شهر است مارا کوی دوست
ساربان بر بند محمل سوی دوست
می سرایم دیگر از باران نجد
از توائی ناقه را آرم بوجد
کوم وخت چه د قندهار په ښه هوا او رنګینه فضا کښې د علامه
د فکرساروان دمبار کښې خرقة ده د حضرت رسول الله (ص)
د زیارت احرام و تاره نود خیال کوار وان ئې د پرهې مستی په حالت
کښې بوه ښه سندر ه ویله چه وروستی کړی ئې داده:

سینا است که باران است؟ یارب چه مقام است ابن؟

هر فرقه خاک من چشمی است تو ما شیا مست

علامه اقبال په قندهار کښې دمبار کښې خرقة په زیارت کښې د پرواز و نیاز
کړی دی او دا علیه حضرت احمد شابا با ابدالی په مزار کښې ئې هم د زوره
د پروازونه ښکاره کړی دی چه مونږ به ئې هم پخپله موقع ښکاره کړو.

پښتانه مشاهیر

علامه اقبال خوبه ناسي د آثا رو له مخه پېژني ۽ چه د ده لور خيال او شاعرانه لور همتي دلير او سپوږمۍ نه خراج غواړي خو بيا هم د حق او حقيقت داظهار تر جذبې لاندې دخپلو مختلفو آثارو په ضمن كښي ډېر ځله د پښتنو شاهانو حضور ته دعقيدت خراج وړاندې كوي او پخپلو اشعارو كښي ئي دا علي حضرت المتوكل على الله محمد ظاهر شاه، اعلي حضرت محمد نادر شاه غازي، والا حضرت امان الله خان، ابدالي احمد شاه بابا او سوري شېر شاه يا دونه كړې ده. او پښتنو مشاهير و ته ئي ډېر لور كټلي دي چه د پښتنو په نسبت دده ښه احساسات په دغه پيرايه كښي ښه خرگند پزي:

المتوكل على الله

محمد ظاهر شاه

كوم وخت چه علامه اقبال په قندهار كښي دا احمد شاه بابا زيارت كوي نو د «بابا» له خوا نه ورته داسي يوالهام كېږي چه دده په ژبه ئي تعبير داسي شوي دي:

اي تراحق داد جان نا شكيب   تو ز سر ملك و د ين دارى نصيب

فاش گو با يور نا در فاش گو   باطن خود را به ظاهر فاش گو

نو ځكه ئي اعلي حضرت محمد ظاهر شاه ته يو ښه خطاب ليكلي دي چه داسي

شروع كېږي:

اي قبای پادشاهی بر تو راست   سایه تو خاک ما را كيمياست

خسروى را از وجود تو عيار   سطوت تو ملك و دولت را حصار

از تو ای سر ما به فتح و ظفر
 سینه ها بی مهر تو و پرا نه به
 آبگون نیفی که داری در کمر
 نیک می دانم که تیغ نادر است
 تخت احمدشاه را شانی دگر
 از دل و آرزو بیگانه به
 نیم شب از تاب او گرد سحر
 من چه گویم باطن او ظاهر است
 حرف شوق آورده ام از من پذیر

از فقیری ر مز سلطانی بگیر

ای نگاه تو ز ما هین تیز تر
 اینکه می بینیم از تقدیر کیست؟
 روز و شب آئینه تد بیر ما است
 با تو گویم ای جوان سخت کوش
 هر که خود را صاحب امروز کرد
 او جهان رنگ و بورا ابرو است
 مرد حق سرمایه روز و شب است
 بنده صاحب نظر پیرا ام
 از نگاهش تیز تر شمشیر نیست
 لرزد از اندیشه آن پخته کار
 چون پدر اهل هنر را دوست دار
 هم جو آن خلد اشبان بیدارزی
 می شناسی معنی کرار چیست؟
 امتداند را در جهان بی نبات
 سر گذشت آل عثمان را نگر
 کرد این ملک خدادادی نگر
 چیست آنچه بیکه میبایست و نیست
 روز و شب آئینه تقدیر ما است
 چیست فردا دختر امروز دوش
 کرد او گردد سپهر کرد کرد
 دوش از او امروز از او فردا دوست
 زانکه او تقدیر خود را کوب است
 چشم او بینای تقدیر ام
 ماهمه نخچیر او نخچیر نیست
 حادثات اندر بطون روزگار
 بنده صاحب نظر را دوست دار
 سخت کوش و پردم و کرارزی
 این مقامی از مقام علی است
 نیست ممکن جز بکراری حیات
 از فریب غریبان خونین جگر

تا ز کرای نصیبی داشتند در جهان دیگر علم افراشتند
 مسلم هندی چرا میدان گذاشت همت او بوی کرای نداشت
 ذکرو فکر نادری در خون تست قاهری باد لبری در خون تست
 ای فروغ دیده بر نا و پیر سر کارا زهاشم و محمود گیر
 هم از ان مردی (۱) که اندر کوه و دشت حق ز تیغ او بلند آوازه گشت
 داقبال دیورتنیو اشعار و نه دده دافکار وله اعماق و نه دامطالب لاس ته راخی
 ۱ - اعلی حضرت المتوکل علی الله داحمد شاه بابادشان او شوکت مظهر
 او شهید اعلی حضرت خلف الصدق بولی او دافغان تاج و تخت ته دده و جو د
 غنیمت او مناسب گهنی
 ۲ - دده در سانظر اولوړې نگاه نه داهیله کوی چه د تقدیر رمز دوخت

نه کار اخستل دی او د سباد نیک بختیو تا دا و نن ایستودل کیزی
 ۳ - که شه هم دی د پلار په خای گهنی او د پلار تول
 سجایا او اخلاق پکشی وینی بیاهم دایوه خبره په ټینگه تر پنه غولوی چه د پلار
 په شان دیوهی او نظر خاوندانو سره مینه ولری او هم دهغه په شان بیدار
 او کرار و اوسی

۴ - کرای او بیداری د مملکت د آزادی د ساتلو مهم عامل بولی
 ۵ - دا اعلی حضرت شهید ذکرو او فکر دده دوینی رنگ بولی او ورسره
 ترې دخپلو گرانو ترو نو د مصیبتو افکارونه کار اخستل غوازی او پردغو
 اساسا تو د شیو او ورخو د کراو او زیار په نتیجه کینی دافغان ملت ته دیو نوی

عصر آرزو بنکاره کوی :

روزها شبها نمیدن می توان

عصر دیگر آفریدن می توان

وروسته بیاد اخبیره هم خر گندوی چه دنیا هر خمیره پرمخ ولا ره شی
بیا هم په «قرآن» کنبی دبشر داستفادی دپاره عالمو نه پراته دی چه بایده
افغانی ملت چه دده په نظر کنبی دپر لور استعداد لری استفاده تر بنه و کری .

صد جهان باقی است در قرآن هنوز اندر آیاتش یکی خود را بسوز

باز افغان را از آن سوزی بده عصر او را صبح نور و زری بده

ملتی گیم گشته کوه و کمر از جبینش دیده ام چیز دگر

زانکه بود اندر دل من سوز و درد حق ز تقدیرش مرا آگاه کرد

کار و بارش را نکو سنجیدم ام آنچه پنهان است پیدا دیده ام

مرد میدان زنده از الله هو است زیر پای او جهان چار سواست

بندۀ کوه و دل بنیر الله نه بست می توان سنگ از زجاج او شکست

او نگنجد در جهان چون و چند تهمت ساحل به این دریا میند

چون ز روی خویش بر گیرد حساب

او حساب است او ثواب است او عذاب

بیاوایی چه ز مویز قوت په کتاب او حکمت پوری ایه لری او حکمت اصل

او ماده دایجاد لذت دی او دغه لذت جذبه پخوا نو مسلمانانو سره وه

او اروپا تر بنه استفاده کری ده، نولهذا پیرته لاس ته راوسپتل ئی په کار دی

او هغه هم په دی صورت چه دخپل تهذیب اساس او اصول داروپاله خر افاتو

نه وساتو .

هر گاه و سازها کتاب و حکمت است
 آن فتوحات جهان ذوق و شوق
 هر دو انعام خدای لا یزال
 حکمت اشیا فرنگی زاد نسبت
 نیک اگر بینی مسلمان زاده است
 چون عرب اندر اروپا پر کشاد
 دانه آن صحرا نشینان کاشتند
 این پری از شیشه اسلاف ما است
 لیکن از تهذیب لادینی گریز
 فتنه ها این فتنه پر دا ز آورد
 از فسوش دیده دل نابصیر
 لذت بیقایی از دل می برد
 این دو قوت اعتبار ملت است
 این فتوحات جهان تحت و فوق
 مؤمنان را آن جمال است این جلال
 اصل او جز لذت ایجا نیست
 این گهر از دست ما افتاده است
 علم و حکمت را بنا دیگر نهاد
 حاصلش افرنگیان برداشتند
 باز صیدش کن که او از قاف ما است
 زانکه او با اهل حق دارد ستیز
 لات و عزا در حرم با ز آورد
 روح از بی آبی او تشنه میر
 بلکه دل زین پیگر گیل می برد

کهنه دزدی غارت او بر ملاست

لاله می نالد که داغ من کجاست

و روسته بیاورنه هغه نکتی خر گندوی چه په زبور عجم، کنبی ئی و بلی دی
 او د هغه لند پزدادی، چه دمرگ او ژوند اعتباری شیان دی، او له حق
 سره ژوند، ژوند دی اوبی له حقه مرگ دی.

لکه چه وائی :

حق نصیب نو کنند ذوق حضور باز گویم آنچه گفتم در زبور

«هر دن و هم زیستن ای نکته رس

این همه از اعتبارات است و بس

مرد گر سوز نوار را مرده ای

لذت صوت و صدای مرده ای

پیش چنگی مست و مسرور است کور

پیش رنگی زنده در گور است کور

روح با حق زنده و پائنده است

ورنه این را مرده آن را زنده است

آنکه حی لا یموت آمد حق است

زیستن با حق حیات مطلق است

هر که بی حق زیست جز مرده است

گرچه کس در ما تم اوزار نیست

«حق» دحمایی اوساتنی دپاره دقرآن شریف پهرنیا کنبی یو مهم حیاتی

اورو حیاتی اصل و راندی گوی چه هغه «نه ویر بدل» دی .

بر خور از قرآن اگرداری نبات در ضمیرش دیدم آب حیات

می دهد ما را پیام لا تخف می رسا ند بر مقام لا تخف

اعلیٰ حضرت شهید محمد نادر شاه

«دافغان نستان سفر» په برخه کښی به تاسی لوستی وی چه علامه اقبال دافغانستان دپوه ننگیالی او مدبری پاچا اعلیٰ حضرت محمد نادر شاه شهید سره خو مره اخلاص لری.

طوس په همدغی برخی پوری مربوط یوه شپبه بیا علامه اقبال د مشرق (فقیر مشربه شاعر) دافغان (فقیر مشربه پاچا) سره وگوری!

دا صحنه داسی گڼلی شی چه علامه کابل ته رسیدلی دی اود «دلکش»

په ماننۍ کښی دلومری محل دپاره دا اعلیٰ حضرت سره په رازو نیاز مصروف دی.

که تاسی ته ددغی صحنې ذ کیفیت پوره پته ونه لگېږی، نو ددغه محفل تصویری پخپله دعلامه اقبال په کلام کښی کتلای شی!

ده ددغه تشریف تمثیل داسی کری دی:

قصر سلطانی که نامش دلکش است   زائران را گرد راهش کیمیا ست

شاه را دیدم در آن کاخ بلند   پیش سلطانی فقیری دردمند

دعلامه په نظر کښی دا اعلیٰ حضرت دربار یوساده بی الایشه اوبی تکلفه دربار دی

چه دا دا اعلیٰ حضرت دپښتنی اخلاقو لوی دلیل دی:

خلق او آئین دلها را کشورد   رسم و آئین ملوک آنجا نه بود

او همدارنگه دا اعلیٰ حضرت اسلامی اخلاق چه دا دپښتنو په خټه کښی اخیل

شوی دی اوددوی طبیعت سره ممزوج شوی دی داسی ستائی:

من حضور آن شه والا کهر   بپنوا مر دی به در بار عمر

بیا پخپل خان کښی دده د معقولو، متینو او سوزناکو خبرو تاثیر داسی شرح کندی:

جانم از سوز کلامش در گد از
 دست او بو سیدم از راه نیاز
 او دده پنبستی عالی اخلاق او سجایا و ته را گرخی او وائی:

یادشاهی خوش کلام و ساده پوش   سخت گوش و نرم خوی و گرم جوش
 صدق و اخلاص از نگاهش آشکار   دین و دولت از وجودش استوار
 دده فقرا و شاهی دینه امتزاج کولو او ددغو دواروپه اسرار و پو هپداو
 نه چه دا داسلامی دینمو کراسی اصل دی اوورنه داسی حکایت کوی:

خاکی و از نور بان پاکیزه تر   از مقام فقر و شاهی بسا خبر
 در نگاهش روزگار شرق و غرب   حکمت او راز دار شرق و غرب
 شهر یاری چون حکیمان نکته دان   راز دان مد و جز را همتان
 پرده ها از طلعت معنا کشود   نکته های ملک و دین را وانمود

بی پایه معنوی اساس دمپلمه او کور به دور و رولیء دترو ن خنجه چه د مینبی به
 رنبا کنبی شوی و داسی تصویری باسی:

گفت از آن آتش که داری در بدن   من ترا دانم «عزیز» خو یشتن
 هر که او را از محبت رنگ و بوست   در نگاهم «هاشم» و «محمود» اوست
 به پورتنیو دو بیتونو کنبی ددغه مجلس صمیمیت به پورو ادبی عباراتو
 کنبی ترسیم شوی دی چه دغه ترسیم به په سلو کنبی سل واقعی وی.

«عزیز» به پنبستو کنبی دورور، خپل او دوست په معنادی په عربی کنبی
 دعزت خاوندته وائی او په عین حال کنبی د اعلیحضرت د خپل وروروا الاحضرت
 سردار محمد عزیز خان نوم ته هم اشاره ده.

د دوستی د حرارت په اساس اعلیحضرت په تولو پورتنیو معنا و و

علامه خیل « عزیز » گزلی دی .

اودا اعلان ئی هم کری دی چه شوک چه لیکه علامه غوندی د محبت رنگ
 اوبوی لزی هغه مانه « هاشم » او « محمود » یعنی بناغلی اومنلی دی اویادا چه
 د والاحضرت سردار محمد هاشم خان او والاحضرت سردار شاه محمود خان
 غوندی زما وورور دی .

د دغوم کالما تو نه داعلی حضرت اود علامه دوستی او اخلاص معیار تاسی
 پخپله تا کلی شیء !

علامه چه دیو مسله کی مسلمان په حیث خپله هدیه داعلی حضرت حضور ته
 وړاندې کوی دهنه دانع کاس قیصه داسی کوی :

در حضور آن مسلمان کریم	هدیه آوردم ز قرآن عظیم
گفتم این سرمایه اهل حق است	در ضمیر او حیات مطلق است
اندر هر ابتدا را انتهاست	حیدر از نیروی او خیر کشت است
نشه حرفم بخون او دوید	دانه دانه اشک از چشمش چکید
گفت « نادر در جهان بیچاره بود	از غم دین و وطن آواره بود
کوه و دشت از اضطرابم بیخبر	از غمان بی حساسم بیخبر
ناله با بانگ هزار آ میختم	اشک با جوی بهار آ میختم

غیر قرآن غمگسار من نه بود

قوتش هر باب را بر من کشود .

خرنگه چه داعلی حضرت له خوانه دغه خواب د علامه عین میل او آرز ووه
 اوده هم خپله کامیابی د وطن نجات او ترقی د قرآن شریف له بر کته
 گنله نوځکه په علامه باندې ئی دېر تاثیر کری دی لیکه چه وائی :

گفتگوي خسرو و الانراه

باز با من جد به سرشار داد

دوغه محفل دشروع نپته مونبر ته نه ده معلومه خو ختم ئی دماز یگر دلما نچه
هره یو خای شوی دی لکه چه علامه وائی:

وقت عصر آمد صدای الصلوت آن که مؤمن را کند پاک از صبات

انتهای عاشقان سوز و گداز کردم اند را اقتدای او نماز

رازهای آن قیام و آن سجود

جز بیزم محرمان نتوان گشود

* * *

سر بیره بردی ئی به «جاوید نامه» کنبی هم داعلی حضرت محمد نادر شاه «روح»

به باره کنبی خپله بنه نظر به خر گنده کری ده.

دابدالی (اعلی حضرت احمد شاه بابا) دروچ نه د شرق د تقدیر او تد بیرد اسی

یو بنتنه کوی:

کس ندا ند شرق را تقدیر چیست؟

دل بظا هر بسته را تد بیر چیست؟

دهغه له خوانه د شرق پر تقدیر باندي د نادر او په لوی تد بیر موثر

بولی او «نادر افغان» داسی ستایی:

نادر آن سرمایه در انیان   آن نظام ملت افغانیان
از غم دین و وطن زار و زبون   لشکرش از کوهسار آید برون
هم سپاهی هم سپه گر هم امیر   با عدو فولاد و با یاران حریر

من فدای آنکه خود را دیده است

عصر حاضر را نیکو سنجیده است

والا حضرت امیر امان الله خان

علامه اقبال به دی حال کنبی چه هندوستان دانگر بزانو تر اسارت لاندی و
یو از ی دافغانستان له خوانه دحق او حقیقت داثبات لوری ته منتظر و نو حکه
ئی ددغو غرونو رغونو، کانهو بو تو، رجالو او اشخاصوته ستر گپی وی، په دغه
وخت کنبی والا حضرت امیر امان الله خان دافغانستان با چا و او علامه خیل د پر
قیمتی اثر دافغانانو د تربیت په لحاظ دده حضور ته پیش کش کری دی.

دغه اثر دده د «پیام مشرق» کتاب دی چه د جرمنی شاعر او فیلسوف «گوپته»

په خواب کنبی لیکل شوی دی. اود کتاب پیش کش داسی شروع کپزی :

ای امیر کامگار ای شهر یار   نوجوان و مثل پیران پخته کار
چشم تو ازیرد گیها محرم است   دل میان سینه ات جام جم است
عزم تو پاینده چون کھسار تو   حزم تو آسان کنند دشوار تو
همت تو چون خیال من بلند   ملت صد پاره را شیرازه بند
هدیه از شاهنشان داری بسی   لعل و با قوت گران داری بسی

ای امیر ابن امیر ابن امیر

هدیه از بینوا ئی هم پذیر

به دغه پيش گش داخبره ده پخيله خر گنده كرى ده چه به تول شرق كنى
دى دحورنا يوازي دپشتونخوا په غرونو كنى وىنى 'دى د عرب' 'مصر' 'ترك' ايران
اوهندى مسلمانانو نه داسى شكایت كوى :

ديده اى خسرو كيوان جناب
ابطحى دردشت خویش از راه رفت
مصريان افتاده در گر داب نیل
آل عثمان در شکنج روزگار
عشق را آئین سلمانی نماید
سوز و ساززندگی رفت از گلش
مسلم هندی شکم را بنده اى
آفتاب ماتوارت با لاجباب
از دم او سوز الا الله رفت
سست رنگ تورانیان ژنده پیل
مشرق و مغرب زخونش لاله زار
خاک ایران ماند و ایرانی نماید
ان کهن آتش فسر داند رد لیش
خود فروشی دل زدین برکنده اى

در مسلمان شان محبوبی نماید

خالدو فاروق و ابوبی نماید

دغه دياس او نامیندی په حالت كنى والا حضرت امیر امان الله خان ته داسى

دامید سترگی اړوى :

ای ترا فطرت ضمیر پاک داد
تازه کن آئین صد بق و عمر
از غم دین سینۀ صد چاک داد
چون صبا بر لاله صحرا کزر

اودپشتون ملت طبیعى او فطرى قوت، شجاعت او نفسیانی استعداد ته ئی

نظر داسى را جلبوى :

ملت او اواره کوه و دمن
زیرک و روئین تن و روشن جبین
در رنگ او خون شیران موج زن
چشم او چون جره بازان تیز بین

بیاد دوى بدبختی داسى شرح كوى :

قسمت خود از جهان تا یا فته   کو کب تقدیر او تا تا فته
 در قهستان نخلونی و زبده   ر ستخیز ز ندگی نادیده
 جان تو بر محنت پیهم صبور   گوش در تهنه یب افغان غیور
 علامه هغه خوگ چه غیور افغان ته خدمت کوی داسلامی امت له صد یقانو
 خنجه گنی او ددغه قوم لور تیا ددین قوت بولی نو محکمه ئی والا حضرت ته
 ویلی دی:

تاز صد یقان این امت شوی

بهر دین سرمایه قوت شوی

علامه دیشتنو دپاره د کوبش 'سعیه' علم او حکمت د پر ضرورت و بینی

او وائی:

زندگی جهداست و استعقاق نیست   جز به علم انفس و آفاق نیست

گفت حکمت را خدا خیر کثیر   هر کجا این خیر بینی باز گیر

علامه دولتک انتظام او دولت اعتبار به علم او ثروت پوری مر بوط گنی

او ددوارو منبع او معدن والا حضرت ته بینی:

علم و دولت نظم کار ملت است   علم و دولت اعتبار ملت است

آن یکنی از سینه احرار گیر   وان دگر از سینه کهنسار گیر

دشمنه زن در پیکر این گمانات   در شکم دارد کهر چون موهنات

لعل ناب اندر بدخشان تو هست

برق سینا در قهستان تو هست

خوی دپاره چه ددغه مملکت اساس تیغ گنی علامه والا حضرت ته تو صیه

کری ده چه دخلکو په پشردلو کنبی دی دبر تحیر شوی او ددهو ریا کارانو ته چه

دشیطانن دپاره هبزر گۍ خرقې اغوندي خان او وطن وساتنې، لکه چه وائې:

کشور محکم اساسی بایدت	د یدۀ مردم شناسی بایدت
ای بسا آدم که ابلسی کند	ای بسا شیطان که ادرسی کند
رنگ او نیرنگ و بود او نمود	اندرون او چو داغ لاله دود
پاکباز و کعبتین او دغل	ایمن و غدرو نفاق اندر بغل
درنگر ای خسر و صاحب نظر	نیست هر سنگی که میتا بد گهر
مرشد رومی حکیم پاک زاد	سر مرگ و زندگی برما کشاد

« هر هلاک امت پیشین که بود

زانکه برچندل گمان بردند عود، (رومی)

په پای کنبې ئې داسلام له نقطه نظره د سرداری او باچهری رازپه خدمت او عدل کنبې بنودلی دی او په یولطف صورت سره ئې دهغه توجه دی خو اته ارولی ده چه دده دسلطنت اساس باید داسلامی دیمو گراسی په اساس وی لکه چه وائې:

سروری در دین ما خدمتگری است عدل فاروقی و فقر حیدری است
 او همدارنگه ئې دی خپل خائنه متوجه کری دی او دخودی فلسفه ئې ورته په مخکبې ایبې ده .

در هجوم کارهای ملک و دین	بادل خود یک نفس خلوت گزین
هر که یکدم در کمین خود نشست	هیچ نخچیر از کمند او نیست

درقبای خسر وی درویشی زی

د یده بیدا رو خدا ندیش زی

اعلیٰ حضرت احمد شاه بابا

۱ - کوم وخت چه علامه اقبال افغانستان ته راغلی و دلته نو قندهار نه هم ورغلی دی او هلته ئی دا علی حضرت احمد شاه بابا زیارت کړی دی «مسافر» ددغه زیارت کیفیت داسې ترسیم کړی دی :

تربت آن خسر و روشن ضمیر   از ضمیرش ملتی صورت پذیر
گنبد او را حرم دانند سپهر   با فروغ از طوف اوسیمای مهر
مثل فاتح آن امیر صف شکن   سکه هم زد به اقلیم سخن

په وروستی بیت کښې د «فاتح» نه د علامه مطلب سلطان محمد فاتح د قسطنطنیې فاتح دی، چه احمد شاه بابا ئی هغه سره تشبیه کړی دی، د دې بیت دوروستی مصرع نه معلومېږي چه علامه اقبال دا علی حضرت احمد شاه بابا دشعر اوشاعری مقام ته هم په لوړ نظر کوری - او همدارنگه دده سیاسی روح بیا داسې بیا نوی :

ملتی را داد ذوق جستجو   قدسیان تسبیح خوان برخاک او
او همدارنگه دهغه فیاضی او ښه خوا نی چه دا د پښتنو عالی سجیه ده
مهر اکندوی :

از دل و دست کهر ریزی که داشت

سلطنت ها برد و بی پروا گذاشت

په دغه زیارت کښې په معنوی صورت دا علی حضرت احمد شاه بابا ته دده سیاسی

نیکه سنج و عارف فدو شمشیر زن

روح پاکش با من آمد در سخن

گفت میدا نم مقام تو کجا ست
 خشت و سنگ از فیض تو دارای دل
 پیش ما ای آشنای گوی دوست
 اوبس علامه اقبال داعلی حضرت له روح نه دخودی الهم او تائید اخلی :

نعمه تو خا کیان را کیمیا ست
 روشن از گفتار توسینای دل
 یک نفس بنشین که داری بوی دوست
 و ندران آئینه عالم را شناخت

پیر گردید این زمین و این سپهر
 بندۀ مؤمن سرا فیلی کچند
 ای ترا حق داد جان ناشکیب
 تو ز سر ملک و دین داری نصیب

فاش گو بایور نادر فاش گو
 باطن خود را به «ظاهر» فاش گو

داعلی حضرت احمد شاه بابا پیغام چه د علامه اقبال په ژ به «المتوکل علی الله» نه رسول شوی دی، په تپرو پانو کښی تپر شو.

۲ - علامه اقبال د «جاوېد نامی» په شاعرانه سیر کښی دنولو آسما نونو نه آخواته د مشرق د سلاطینو مانی وینی، په دغو سلاطینو کښی یو لوی سړی ابدالی (اعلی حضرت احمد شاه بابا ابدالی) هم وی چه علامه اقبال ئی په دغه خای کښی داسې ستایي:

مرد ابدالی و جودش آیتی
 داد افغان را اساس ملتی

په دغه مقام کښی علامه اقبال «زنده رود» نومبزی او اعلی حضرت «ابدالی» سره د پیره د لچسپه مکه لمری - په دی مکه لمره کښی د پښتنو طبیعی استعداد او د دغه استعداد سره بیا هم د دوی د پیره په پاته کېدو علت او د دوی درنځونو

دواپوره شوي د . .

«ابدالی» پوښتنه کوی :

آن جوان کو سلطنت ها آفرید
 با ز در کوه و قفار خود درمید
 آتشی در کوه سارش بر فر وخت
 خوش عیار آمد بیرون یا پاک سوخت
 «زنده رود» ددغه خوان «پښتون» دبی اتفاقی او پبلتون نه شکایت

کوی او وائی :

امتان اندر اخوت گرم خیز
 او برادر برابر در دستیز
 ددوی طبیعی استعداد او داچه د شرق په ژوندانه باندې ددوی ژوند خو مره
 تاثیر لری ؟ داسی بنیداره کوی :

از حیات | و حیات خا و راست

طفلك ده ساله اش لشکر گراست

خوبیائی دبی خبری په حالت باندې تاسف کوی چه :

پېخبر خود را از خود پر داخته

ممكنات خویش را نشناخته

هست د ارای دل و غافل ز دل

مرد ر هر ورا بمنزل راه نیست

تن زتن اندر فراق و دل ز دل

از مقاصد جان او آگاه نیست

بیاد خوشحال خان خټک په خوله ددوی دمسموم شوی نفسیانی موجوده حالت

نه داسی شکایت کوی :

خوش سرود آن شاعر افغان شناس

آن حکیم ملت افغانیان

را ز قومی دید و بی باکانه گفت

آنکه بیند باز گوید بی هراس

آن طبیب علت افغانیان

حرف حق باشوخی رندانه گفت

د اشتری یا بد ا گر افغان حر

بایراق و ساز و با انبار در

همت د و نش از ان انبار در

می شود خوشنود باز نگ شتر»

د «ابدالی» له خوانه دې خبرې ته په یوډ پراهمیت کتل کېږی او د پښتون

ملت د ایشیا زره گنل کېږی او د ایشا د آزادی د پاره د نظریه مفیده ښی

چه دوی خپل زره دنورو له قیدنه آزاد و ساتی :

در نهاد ماتب و تاب از دل است خاک را بیداری و خواب از دل است

تن زمر گدل د گر گون می شود در مساماتش عرق خون می شود

از فساد دل بدن هیچ است هیچ دیده بردل بند و جز بر دل میبچ

آسیا يك پیکر آب و گل است ملت افغان دران پیکر دل است

از فساد او فساد آسیا در کشاد او کشاد آسیا

تادل آزاد است آزاد است نن ور نه گاهی در ره باد است نن

سر بیره پر دې ابدالی د مشرق اقوامو ته یوه بله غونه هم ور خلاصوی او دهغه

نه مطلب دادی چه د مغرب ترقی د دوی د ظاهر فریبه تمدن د مظاهرونه

عبارت نه دی بلکه ترقی او پرمخ تگ علم او پوهې پورې اړه لری او د شرقی

تهذیب او ملیت اتلو سره هم لاس ته راخی :

شرق را از خود برد تقلید غرب باید این اقوام را تنقید غرب

قوت مغرب نه از چنگ و رباب نی زرقص دختران بی حجاب

نی ز سحر ساحران لاله روست نی ز عریان ساق و نی از قطع پوست

محکمی اورانه از لادینی است نی فروغش از خط لادینی است

قوت افرنگ از علم و فن است
 از همین آتش چراغش روشن است
 حکمت از قطع و برید جا مه نیست
 ما نبع علم و هنر عما مه نیست
 علم و فن را ای جوان شوخ و شنگ
 مغز می باید نه ملبوس فرنگ
 اندرین ره جز نداده مطلوب نیست
 این کله یا آن کله مطلوب نیست
 فکر چالاکی اگر داری بس است
 طبع در اکی اگر داری بس است
 گر کسی شبها خوردد و چراغ
 گیرد از علم و فن و حکمت سراغ

ملك معنی کس حد او را نه بست

بی جها د پیهمی ناید بدست

دلته بیا «زنده رود» د شرق د تقدیر او تدبیر پوینتنه گوی او «ابدالی»
 هغه جواب ور گوی چه مونبز د «اعلی حضرت محمد نادر شاه» په عنوان کښی
 ذکر کړ.

ددغو مکالمو نه د علامه اقبال په نظر کښی د اعلی حضرت احمد شاه با با
 د افکارو او نظر یا تو هغومره قدر او احترام څر گند پزی چه زمونبز د تبصرې نه
 بی نیازه دی.

سوری شیر شاه

د پښتونخوا د لوړو غرونو باهمته زوی او غیر تمند شاه زلمی شېر شاه سوری
د هند په خاوره کښې لوی حکومت جوړ کړ او د پښتنی ذاتی جوهر په اساس
ئی هلته ښه پوره انتظام او عدالت قائم کړ او دخپلې همدردی اور عیت پروری
له مخه دهند د ټولو افراد و په زړونو باندي تر اوسه باچهي کوی .

هند یا ن دده نوم په ډېر احترام سره یادوی او هندی پوهان دهغه په اقوالو
استناد او دهند تاریخ دهغه په وجود باندي افتخار کوی .

علامه اقبال هم چه ددې خبرې نه سر بېره د پښتنو فطری لیاقت ته هم
پوره امیدوار او عقیدت مندؤ په یوځای کښې د پښتنو دیوالی په ارزو
د شیر شاه سوری نظر په دوی ته وړاندي کړې ده .

د شیر شاه سوری دا نظریه وه چه پښتون د پاره یوه پښتنولی کفایت کوی
او دا د دوی دیوالی مهم عنصر دی ، نور قبائلی امتیازات او اختلافات باید
له منځه وایستلی شی او ټول پښتانه د «پښتون» په نامه سره غوندې ، نژدې
او متمرکز واوسی .

د شېر شاه سوری نظریه هم داسې وه لکه دا احمد شاه ابدالی چه :

توله بودی که غلجی که ابدالی دی

ښه هغه چه ئې ښینه د زړه صفا ده

(احمد شاه بابا)

علامه اقبال هم ددغې نظریې په استناد پښتانه دیوالی ته را بولی او وائی :

یه نیکته خوب که هاشمیر شاه سوری نی
 که امتیاز قبائل تمام تر خواری
 عزیز هی انهمین نام وزیر و مسعود
 ابهری به خلعت افغانیت سی هین عاری
 هزار پاره کی کهسار کی مسلماننی
 که هر قبیله هی اپنی بتون کار ناری

وهی حرم هی وهی اعتبارات و منات

خدا نصیب کری تچه کوضرت کاری

ترجمه:

سوری شیر شاه داخورا بنه خبره کر پده: «چه دقبیلوو بش خواری او در بدری ده»
 دوی ته دو زیرو مسعود نوم گران دی مگر اوس دوی له پښتنو الی لیخ
 لغری پاتی دی- دغرو مسلماننی زر تو تپ شو پده هری قبیلې د خپل بت ز نار غاری ته
 اچولی دی- او تراوسه هم هغه حرم او هغه دلالت و منات اعتبارات شته خدای دی
 ستاسی یو کاری وار په نصیب کری (چه له دغو تفرقو خنجه خلاصون و مومی ء)

دغسی رو ایات مشهور دی چه دشپر شاه سوری په دربار کښې دربار یانو د کوم
 پښتون مسافر نه پوښتنه کری وه چه «ته څوک ئی؟» هغه ویلی دی چه «پښتون!»
 دوهم ځل چه دوی پوښتنه کری ده چه په «پښتون کښې څوک ئی؟»

شیر شاه پخپله ویلی دی: «یو پښتون» کفایت کوی .

خوشحال خان خټک

علامه اقبال څرنگه چه د خپل عصر د پښتنو باچها نو سره مکه لمي او صحبتونه لري او د تېرو باچها نوله روحانيت سره غږ پېزي او دهغوی نهروايت او حکايت کوي او ټولو سره د پښتنو شان ددوی قوت او عظمت بيانوي او بيا ددوی دموجوده پریشانی دپاره ژاړی :

همدغه راز د پښتنو ددېر فترت دزمانې له يو دېر پوه ، لیدر ، سياسي او شاعر اعنی خوشحال خان خټک له افکارو سره هم دېر تماس کړی دی .

خوشحال خان خټک په داسې يوعصر کېږي ژوند تېر کړی دی چه په هغه وخت کېږي دمغولو له لاسه په پښتنو باندې چپه مېچنې گرځېدلې او بيا خوشحال خان پخپله نفسيا تي نگاه دهغه ادبار او ذلت علل او عوامل پخپله د پښتنو په نفس کېږي تشخيصول او دوی ته ئې دخودمې درسونو نه وړ کول . علامه اقبال پخپل عصر کېږي هم په محکومو پښتنو باندې عين هم هغه حالت لیده نو ځکه دوی ته ئې دخوشحال خان په ژبه د يو والی دعوت وړ کاوه او داستعمار سره ئې له دوی نه مجادلې غوښتله .

اوس هم لادخوشحال او اقبال ارمانونه ترسره شوي نه دي او دهغوی روحانيت دپښتنو نفسي استعداد څخه ننگ ، غيرت او خودی غواړی .

دېر ديو استعمار يو نوڅخه دنفرت ښکاره کولوپه باب کېږي علامه اقبال دخوشحال خان خټک دافکارو داسې ترجمانی کړې ده :

۱- قبائل هون وحدت کې ملت مين گم که هونام افغانيون کابلند

۲- محبت مېچې ان جوانون سي هي ستارون په جودالتي هين گمنند

۳- مغل سې کسی طرح کمتر نهین کهستان کا به بچه ارجمند
 ۴- کهون تچه سې ای همنشین دل کی بات وه مدفن هی خوشحال خان کو پسند
 ارا کر نه لائی جهان باد کوه
 مغل شهسوارون کی گرد سمند

ترجمه:

۱- چه قبیلې په ملی وحدت کښې ور کې شی هاله به د پښتنو نوم لوړ شی
 ۲- زه دهغو خلمو سره مینه لرم چه ستوری په کمند کښې نیسی
 ۳- د غرو دغه خلمی (پښتانه) په هیخ فن کښې تر مغلو پاتې نه دی
 ۴- ا زه به تاته د زړه خبره و کړم چه دخوشحال خان هغه قبر خونې دی چه هلته
 د غرو بادونه د مغلو سپرود آسو کړزونه نشی وروړلای دا هغې خبرې ته اشاره ده چه:
 خوشحال خان په (۱۱۰۰ هـ) کال کښې د وفات د وروستیو سل-گوسره داسې
 وصیت کړی ؤ:

«ما هلته ښخ کړی ؤ چه د مغلو سیوری مې پر خاوره و نه پشی او د مغلو د سپرو د پښو
 کړدمې پر هدیرو نه لو پښی !»
 خوشحال خان خټک په بل خای کښې د پښتنو د افکارو د مسموم کېدو نه ژرلی دی
 او د دوی د بد بختیو علت العلل او د موجوده نفسیاتی قیوت والی موجب ئې داسې
 خبر گند کړی دی:

پښتانه په عقل و پوهه څه نا کس دی
 باد شاهی ئې د مغل په زرو بایله
 کوته سپی د قصابانو د جوس دی
 د مغل د منصبو نوپه هوس دی
 په ولیجه داوش د غاری د جرس دی
 اوش له باره پخپل کور کښې ورغلی

علامه اقبال ددغه مطلب داسی ترجمه کوی :

خوش سرود آن شاعر افغان شناس   آنکه بیند باز گوید بی هراس
 آن حکیم ملت افغانیان   آن طبیب ملت افغانیان
 راز قومی دید و بی باکا نه گفت   حرف حق باشوخی و رندا نه گفت

«اشتری یابد اگر افغان حر
 بایراق و سازو باا نبار در
 همت دونش ازان انبار در
 موی شود خوشنود باز ننگ شتر»

ددغو اشعارونه دامعلومپزی چه علامه اقبال د پښتون شاعر او لیدر
 خوشحال خان خټک په افکارو او اشعارو کښی ډېره عمیقه مطالعه کړې ده:
 «بال خبر نیل» په حاشیه کښی ئې لیکلی دی:
 «خوشحال خان خټک د پښتو ژبی مشهور وطن دوست شاعر دی، چه افغانستان
 ئې دمغلونه آزاد کړ او په سرحد کښی ئې د پښتنو قبائیلو یوه ډله جوړه کړه
 دایر بدو قوم تر آخره پورې ورسره ودرېد .
 دده دسلو نظمونو انگرېزی ترجمه په ۱۸۶۲ ع کال کښی دلندنه شایع
 شوه .»

پښتون لید جمال الدین:

هغه لوی مصلح چه په دنیا کښی د شرق نابغه گڼل کېږی او قول مشرق
 پرې افتخار کوی، د شرق هر مملکت وائی چه دازمونږ سړی دی او دغه ویار نه
 خائنه راجع کوی .

هغه پښتون سید جمال الدین دی .

داد پښتون سيد دا حوالو او افکارو د بيانولو ځای ته دی خودده په باره کښی
 د علامه اقبال نظریات ښودل کېږی . علامه اقبال په « جاوید نامہ »
 کښی دی د « افغانی » په نوم یاد کړی دی او په خپل خیال ئی د شرق د ډېرو
 پوهانو مقتدا او امام گڼلی دی .

« فلك عطارد » ئی د پاكوارو احو مقام گڼلی دی او په دغه مقام کښی ئی
 « پښتون سيد » داسی ښودلی دی :

رفتم و دیدم دومرد اندر قیام
 مقتدی تا تارو افغانی امام

پیررومی هر زمان اندر حضور طلعتش بر تافت از ذوق و سرور
 گفتم: « مشرق زین دو کس بهتر نژاد ناخن شان عقده های ما کشاد
 سيد اسادات مولا نا جمال زنده از گفتار او سنگ و سفال
 ترك سالار آن حلیم در دمند فکر او مثل مقام او بلند

با چنین مردان دور کعت طاعت است
 ورنه آن کاری که مزدش جنت است

دلته مقتدی د ترکو لوی مصلح سعید حلیم پاشا او امام علامه
 سيد جمال الدین افغان دی .

علامه اقبال د دغه اقتدا او امامت کیف داسی بیانوی :

قرأت آن پیر مرد سخت کوش

سورة والنجم آن دشت خموش

قرآنی کزوی خلیل آید بوجد روح پاک جبرئیل آید بوجد

دل ازو در سینه گیر دانا صبور شو رالا الله خیزد از قبور

اضطراب شعله بخشد و در ا سوز و مستی میدهد او در ا

آشکارا هر غیاب از قرأ تش

بی حجاب ام الکتاب از قرأ تش

دلما نعه نه ورو سته پنبتون سیدسره خیل تعارف داسی بنی :

من زجا بر خا ستم بعد از نماز دست او بو سیدم از راه نیاز

گفت رومی: «ذره گردون نور د درد او یک جهان سوز و درد

چشم جز بر خو یشتن نکشاده دل بکس ندادده آزاده

تند سیر اند ر فراخای وجود

من ز شوخی گویم او را زنده رود

بیاد «افغانی» له خوا نه دمسلما نانو د حالاتو پوینتنه کپزی او زنده رود

(علامه اقبال) ورته په خواب کښي په مشرق باندي دمغرب داستعمار

نه شکایت کوی :

ترک وایران و عرب مست فرنگ هر کس را در گلو مست فرنگ

مشرق از سلطانی مغرب خراب اشتراک از دین و ملت برده قاب

په هر صورت ددغه مصاحبی جزئیات زمو نبرد موضوع نه بهر دی اود پنبتون

سید جما الدین مقام د علامه اقبال په نظر کښي دهمدي خبرو نه خبر گند پزی .

د پنبتونو آزادی

اسیا یک پیکر آب و گل است

ملت افغان دران پیکر دل است

از فساد او فساد اسيا

د رشاد او كشاد اسيا

د تېرو بحثونو او خبرو نو نه داراو خي چه علامه اقبال که د يوې خوا
د پښتنو د هېواد کانهو بو تو، اب و هوا او خاورې سره علاقه لر له او
ددغې خاورې مشرا نو او پوها نو ته ئې په لوړ نظر کتل، د بلې خوا نه
دغه قوم او ولس دغه په نظر کښې ډير لوړ مقام در لو داود طبيعي او فطري
استعداد و نو له مخه ئې ددوی لوړ شان او حيثيت ته ډير اهميت ور کړاوه .
د دغه په نظر کښې که د پښتنو د هېواد طبيعي او جغرافيا ئې وضوئيت
دايشيا په سر نو شت با ندي پوره تاثير لري ددغه قوم اخلاقي سجا يا او
ملي مميزات هم دايشيا د عزت او ذلت و دا ئې، آزادي او اسارت په لار
کښې ور ته د توجه وړ ښکاري .

نو محله دغه ملك او ددغه وطن اوسيدونکي ياپه بل عبارت د پښتنو
ملك او ملت دايشيا زره بللې دي، دامحضی دده يو شاعرانه تخيل نه دي بلکه
د يو اجتماعي واکتر په حيث ئې دي نکتې ته پام شوی دی او دا ورته ثابته
شوي ده چه خرنده چه د بنيادم په وجود کښې «زره» د وجودد صحت او فساد
مرکز دی همدارنگه دايشيا په بدن کښې دغه ملك او ملت د زره حيثيت
لري او د تولي ايشيا ترقي او انحطاط ددغه قوم په تنزل او ارتقا
پورې مربوط دی .

دی زره د ژوندانه مرکز بولي او د زندگي تبوتاب د زره مرکز اوحيات

پورې تړی :

در نهاد مائب و تاب از دل است خاک را بيداری و خواب از دل است

دزیره مرگ او فساد عیناً دتن مرگ او فساد گهنی :

تن زمر که دل دگر کون می شود در مسا ماتش عرق خون می شود

از فساد دل بدن هیچ است هیچ دیده بر دل بند و جز بر دل مپیچ

دزیره او بدن دتعلقاتو دبیانولو نه و روسته بیاد ایشیا په تن گهنی پنبتنوته

دزیره حیثیت ور کوی اود ایشیا مرگ او ژوند دوی پوری مربوط گهنی :

آسیا یک پیکر آب و گل است ملت افغان در آن پیکر دل است

از فساد او فساد آسیا و زکشا دا و کشا د آسیا

دزیره آزادی دتن آزادی گهنی یعنی دپنبتنو آزادی د ایشیا آزادی

شرط بولی :

تادل آزاد است آزاد است تن

ورنه گاهی در ره با د است تن

پښتانه

ملت او اړه کوه ودمـن
زیر کوروثین تن وروشن جبین
در ر کـ او خون شیران موج زن
چشم او چون جره بازان تیز بین

* * *

آسیایک پیکر آب و گل است
ایز فساد او فساد آسیا
ملت افغان در آن پیکر دل است
ورنه گاهی در ره با دست تن
در کشاد او کشاد آسیا
تا ده آزاد است ازاد است تن

* * *

افغان باقی، کهسار باقی
الملك لله   الحکم لله *

د علامه اقبال يو بل خطاب چه د پښتنو په نوم دی هم زموږ لاس ته راغلی دی
 په دې شعر کې پښتانه خپل خان ته ملتفت کوي او د دوی د ژوندانه تقدیر
 د دوی د ضمیر آزادی ته راجع بولي او د پښتو نځواپه لوړو غرونو کې دغه قوم
 د « کلیم » په حیث گڼي او د سهار درنا او تجلا خوانه ئې توجه ازوی او دوی
 دې ته را بولي چه د محمد نادر شاه شهید لمني ته ولو پېزی او د دغه نظر د خاوند
 له پاک ضمیر نه څخه استفاده وکړي لکه چه وائی:

صبا بگو به افغان کوهسار از من   بمنزل رسد آن ملتی که خود نگر است
 مرید پیر خرا با تیان خود بین باش   نگاه او ز عقاب گر سنه تیز تر است
 ضمیر تست که نیش زمانه تو کشد   نه حرکت فلک است و نه گردش قمر است
 دگر سلسله کوهسار خود بنگر   که تو کلیمی و صبح تجلیت دگر است

بیا بیا که بدامان نادر آو نیزیم

که مرد پاک نهاد است و صاحب نظر است

اقبال د افغانستانی شاعرانو

په نظر کښی

خو مره چه پښتانه د علامه اقبال په نظر کښی قدر لری دغه عارف او حکیم شاعر هم د پښتنو او افغانی شاعرانو په نظر کښی ډیر لوړ مقام لری او په ډیره درنه ستر گه ورته کتل کښی ، د افغانستان شعر او او پښتنو ادیبانو هر چیر ته دده آثار او اشعار ستایلیدي او دده په خبرو ډیر ښه پوه شویدی .

دده ډیر اشعار پښتنو پښتو کړیدی او دده افکارو د پښتو ادب په زړه کښی خای پیدا کړیدی که هغه پښتو اشعار مونږ را غونډ کړو چه پښتنو شعراء د علامه اقبال له آثارو نه پښتو ته په نظم را نقل کړیدی یو ښه کتاب ترې جوړیږی او دا خبره ډیره ښه خبر گندېږی چه د فارسی ژبې هېڅ شاعر په دغه اندازه د پښتنو توجه ځانته نه ده جلب کړی .

هغه ښاغلی چه د مرحوم اقبال شعرونه ئې په پښتو اړولی او په دغه کار کښی ډیره برخه لری دادی :

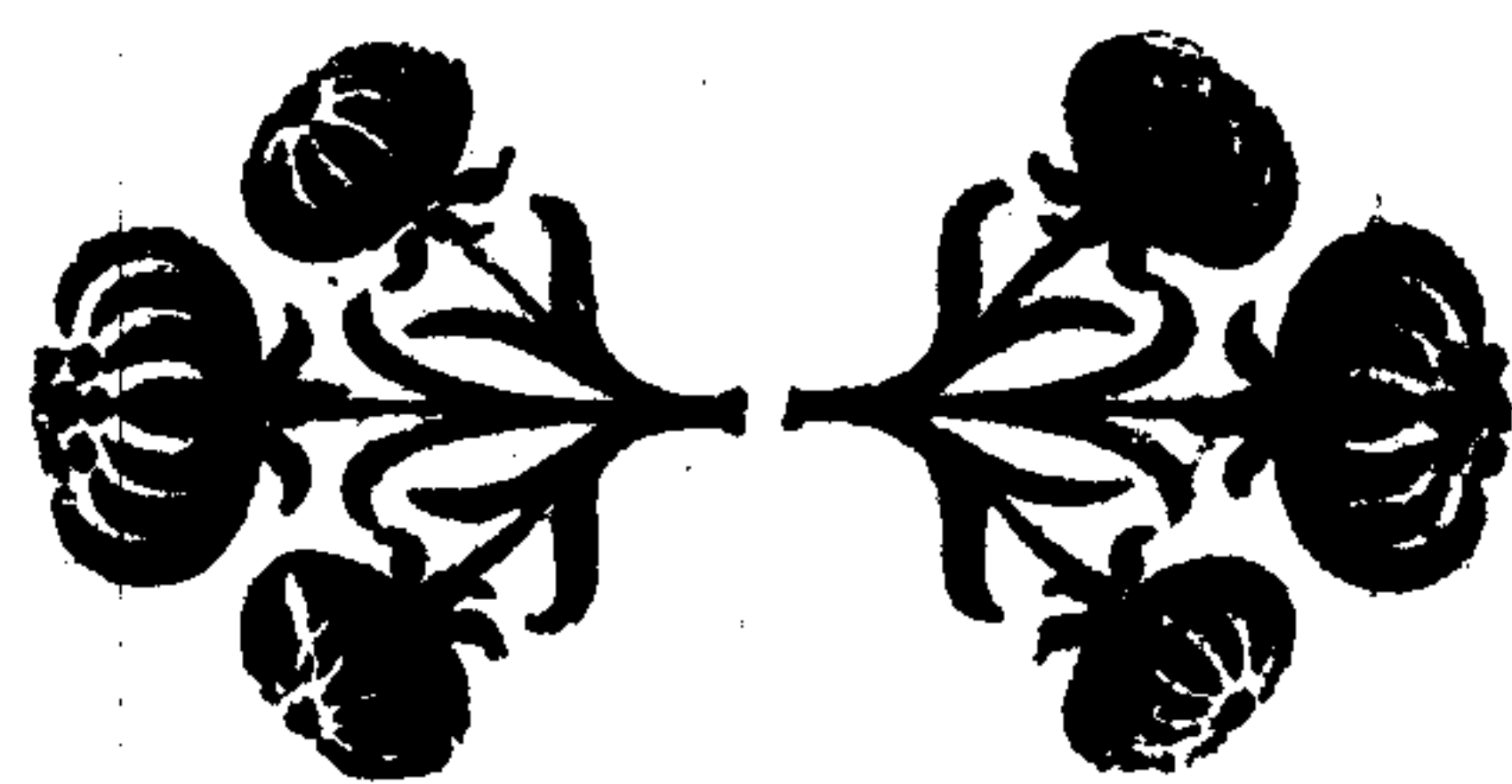
ښاغلی پوه او عالم پښتون عبدالهادی خان داوی ، ښاغلی مولانا خادم ، ښاغلی مشهور ادیب سید راحت زاخیلی وروسته تردوی ځینو نورولوړو او پوهو شعراء لکه سید شمس الدین مجروح ، سید رسول رسا او ځینو نورو هم دده ځینی اشعار په پښتو ژبه په نظم اړولی دی چه د ترجمې حق ئې ډیر ښه ادا کړیدی

مگر د کمیت په لحاظ ئی برخه یا کمه ده یا خو په دغه باب کښی زما معلومات کم دی .

غیر له دغو ذواتو نه ښائی چه نور به هم ډېر کسان وی چه دا قبال شعرونه ئی پښتو کړی وی او دده له شاعری نه ئی ډېره گټه اخستی وی چه ماته به نه وی معلوم. په افغانستان کښی د علامه اقبال شعراو شاعری ډېر ادبی محافل نا و ده کړیدی او د ادبی ذوق پالنه ئی په ډېر ښه شان کړې ده .

مرحوم سید حسن خان حسن چه د پښتو ژبې ډېر ښه شاعر و، او دده په لځای کښی به ډېر ادباء او فضلاء راټولېدل د علامه اقبال له اشعارو سره ئی خاصه مینه درلوده او ددغه مرحوم په مجلس کښی به همیشه ددغه مرحوم اشعار لوستل کېده. زه دلته د ځینو افغانی شاعرانو او پښتنو شعراء هغه شعرونه را نقلوم چه یائی د اقبال په مړینه کښی ویلی دی یا د هغه په یادو بود کښی ویل شویدی او هغه دا دی :

اقبال کیست

ادیب سخن گستر نکتہ سنج
 چمن گردہ طرز رنگین اوست
 کلامش چو اوج بلندی گرفت
 ز ند طعنه آهنگ او برق را
 نوین شیوہ را به سبک کهن
 چو اندر سخن جادہ نو گزید
 سخن را در آمیخت چون باعلوم
 چو فکرش پی فیلسوفی گرفت
 نوازش هم آهنگ با نفع صور
 چو بلبل به آهنگ کہسار ما

کہ هر نکته اش بہتر آمدز گنج
 شکر پارہ حرف شریں اوست
 سخن ر تبہ ار جمندی گرفت
 کہ خواہان بود نہضت شرق را
 در آمیخت از قدرت علم و فن
 پیامی ز مشرق بمغرب رسید
 از وزندہ شد طرز ملای روم
 طراز سخن طرز صوفی گرفت
 کہ افسردگان را در آرد بشور
 زہند آمد این طوطی خوشنوا (۱)

(۱) دا شعر دقاری صاحب له مستقل دیوان نہ رانقل شویدی .

بر مزار اقبال

در لاهور

تربت اقبال را کردم طواف
 دیده بیدار او اندر منام
 مشت خاکش برده بر گردون سبق
 آسمان بر خاک او پیرایه
 خانه پرد از ر موز بیخودی
 تا به حشر از سینه آگاه او
 زنده از وی رسم و راه معنوی
 از سنائی سوزها در سینه اش
 آیین نواها از نوای کبریاست
 آیین نوا بیرون دمداز نای عشق
 ز دسبوی باده نو شان فرنگ
 نعره او در دل ما کار کرد
 بر مزارش بود لوح تابدار
 دولتی دیدم در آنجا بیخلاف
 وان دو دستی تیغ خفته در نیام
 تا بد از هر ذره اش انوار حق
 آفتابی در میان سایه
 مجرم اسرار آیات خودی
 بشنوی فریاد الا الله او
 روشن از وی خانقاه مولوی
 و زنی بلخی نوا در نغمه اش
 کاروان خفته را بانگ دراست
 وین گهرها زاید از دریای عشق
 از غریب نعره و حدت بسنگ
 خفته گمان شرق را بیدار کرد
 یاد کار سر زمین کوهسار

بناغلی حمزه شینوار ی:

د علامه اقبال په تصویر

تخیل مې دخودی ر گلو نه سپرده
 ز ما فکر په ور شو د حکمتو نو
 د فطرت تاوده ساړه په اتحاد شول
 د ضمیر ساز کښې آهنگ نوی پیدا شو
 سخن وره شوه ز ما د فکر ژبه
 پت جهان په هر ظاهر کښې راعیان شو
 کم فهمی مې دخودیء چپولاهو کره
 افعال او اتصال با قاعده شول
 د فطرت جمال مې پورته یو حجاب کره
 ز ما سترگو د سر حد د نظر بی نه
 زه حیران وم چه دازه د خه نه خه شوم

ر نـگینو ئې زیبا توه د منخ جمال
 را پیدا کړې بـه کلي سترگې دغزال
 شوه د ذهن کار خانه په اعتدال
 شوی سندرې د فطرت په اتصال
 بـه کلو لو ته ئې راغی استدل
 معنوی جهان شو ما ته یو تمثال
 حال د سیند او حباب اووې افعال
 هر اجمال شولو تفصیل، تفصیل اجمال
 بـه مې و لیده جلوه د خپل جلال
 لیدل او کره تر او سطره ترد نبال
 د ناقص په یو لحظه کښې دا کمال؟

.....

په آسمان د معانی کښې پرواز هسې!!
 په دې فکر کې وم ناست په یوه ووتل کښې
 انتقاد د معانی و ز ما لور ته

هسې ز غاست ئې په عالم کې د مثال!!
 ما کاوه له خپله خا نه هسې سوال
 که کاته مې میخا منخ له یو د پوال

هله پوه شومه چه فکر مې راغونډ کړ
 یو تصویر و په دیوال کښې د اقبال

اقبال ته خطاب

څنگه په مشرق نن در نیا اوتیارې جنگ دی
 ولې د فلک گرېوان په وینو باندي رنگ دی
 غلی په طلسم دتیارې دی هر بلبل د باغ
 زړه دهر انسان لکه غوتی له غمه تنگ دی
 نشته دی نغمې دزر کوچپرې په راغونو کښې
 نه دچاپه غوز کښې دنسیم درباب شرنگ دی
 لکه بې اسرې چه هر یو ژاری پت له خان سره
 ستورو دمشرق هر یو پیرې اېښی دبل څنگ دی
 دوب په آه و اوه کښې لمر خا ته دی سر تر پیا به اوس
 پروت په هر زړه باندي دا دبار دتیارې زنگ دی
 ځکه چه لوېدلی دمشرق لمر د اقبال دی
 خړ ، آسمان د فتن ودا دب اود کمال دی
 ای اقباله! ستا په غم کښې ژاری مسلمان ټول
 چین ترشام ورومه تر کیه هندو افغان ټول
 ته تما می عمر ژر بدلې دامت په غم
 ځکه دی قومونه ستا په تلو باندي گریان ټول
 مراون لاله زار دی دخلیل تازه په اوښو کړو
 مه وچوه ستر گې چپرې وچ نه شی کلان ټول

بيادي هېر سبق امت ياد په زېرو زور كړلو
ودي بنوده دوى ته مخكېمات دېنه قرآن ټول

پېټې وود رانه او منز لگه لري بيخده و .

ستا، سوو نغمو بڼه دمه لودي كه، كاروان ټول

پاتې چه سيد، شبلي، حالي، خنجه و لاره كې

تا هغه بارونه كړه او چت په يوه خان ټول

مخكېمې لېزمز ل دي چه ئې پرى نېزدي په لار كې

دا سي لارې ل دي هېڅو ك نشته په قطار كې

تا چه مخ كړويت او په خندا لارې مولى لره

اوس به نو، رهبر دخو دى رڅوك شى ايشيالره

پور ته د كوشش په نغمه ستړى د تقدير كړه

دا قدرت در كړى دى خاوند يوازي تا لره

نن له بغاوت د عقله و پره په حرم كېمې ده

جگ دوليت د عشقه فوج كه دي بلالره

شعرو فلسفه تاريخ دي كې كړه په حكمت سره

جوړه دى نسخه كړه تر بڼه ملت بيضالره

اى دژوند حكيمه! زره دى دك و د بشر په غم

تا پيام راوړى تمامى واړه د نيا لره

شرق و غرب دي مخكېمې ديوى مندى ميدان و

خو كه دى نظر تل په حصار د كهكشان و

علامه شرق

آن بهی خواه قوم در همه حال
 تادم مرگ خواست استقلال
 در سراود گر نبه و دخیال
 روح معنی دمید در اجیال
 در وطن دوستی نداشت مثال
 همه اوقات داشت جنگ وجدال
 عمر در باخت آن ستوده خصال
 گشت سیمای بدر او چو هلال
 ملکش آزاد بعد چندین سال
 آخرین آرزوی خود اقبال
 هست ممنونش از نسا و رجال
 نمایند زین مر ام اجمال
 عالمی قدر دان بود بکمال
 جمله گی دو ستدار استقلال
 زوستایش کنند در همه حال
 شاد و خرم ز ایزد متعال

مرد آزاده و اکثر اقبال
 تا که جان داشت گفت آزادی
 غیر خدمت برای همسوءان
 خامه او چو صور اسرافیل
 با غم قوم خاطرش توأم
 بر سر حق قوم با اعدا
 پی تا مین و حدت ملی
 اندرین ره کشید ز حمتهای
 نمر سعی او بود که شده
 کاش بودی حیات تا دیدی
 این زمان فرد فرد پاكستان
 یاد و بودی ازو کنند مدام
 بلکه این نوع شخص ملی را
 قوم افغان که فطرتاً هستند
 مسلکاً دوستدار او باشند
 روح این مرد دائماً خواهند

از برایش بهشت از در حق
 همچو بیتاب میکنند سوال

داقبال ویر

دا د ب په ما نئی و لو بده غد ی نین
 دا قبال له سره پر بو ته خو لی نین
 نین په شرق د مصیبت سیلاب را غلی
 داد ب په باغ و بپ و شوه ز لی نین
 فلک بیا په زرو نو کنبینو ده دا غو نه
 بیا هر چاپه زره خور لی ده گو لی نین
 په مر و ر د ز ما نی به هضم نشی
 چه له دی غمه چا کرې د همر ی نین
 داقبال غم ریوی نین هغه زرو نه
 چه به خای په خای و لار و لکه غرونه

شاعری محمد ابراهیم خلیل:

به بیان علامه محمد اقبال

بیار باده که محفل بنام اقبال است
 چه باده باده پر زور عشق آزادی
 پیاله گیر که تبلیغ دین و حریت
 بیا که ملت اسلام و کافه مشرق
 بیا که دوستی قوم و ملت کهسار
 بیا که خطه ما قلب آسیا و سوم
 خطاب ملت پستون عقاب روئین چنگ
 بهوش باش که غصب حقوق هر قومی
 بیا که ملت پستون دهند و پیا کستان
 بیا که باده عرفان و گردش ایام
 بیا بیا که زبوی گل بهار مراد
 بیا که فلسفه و منطق و سخندان
 زمهد تا بلحد خوب گفت و خوب نوشت
 بیا که گرچه ته خاک رفته بر سر خاک
 بقول خواجه بفتحوای حکم زنده دلی
 خطا بود که خطابش کنیم لاهوری
 در اختتام هدایای مغفرت ز خلیل

بنا مروز جهان احتشام اقبال است
 که وصف آن همه جادر کلام اقبال است
 به قلقل لب هینا و جام اقبال است
 ر هین نشه جام مدام اقبال است
 بهر نکات و حروف پیام اقبال است
 بسلك نظم حقیقت نظام اقبال است
 ز فکر صائب و عقل تمام اقبال است
 خلا ف رای صواب التزام اقبال است
 اسیر غیر نبو دن، مر ام اقبال است
 کنون بنزد حقیقت بکام اقبال است
 بچار فصل معطر مشام اقبال است
 بهر يك از اثراتش بدام اقبال است
 که آنهمه بجهان فیض عام اقبال است
 بهر کجا سخن از احقر ام اقبال است
 رقم بصفحه عالم دوام اقبال است
 که قلب مردم عارف مقام اقبال است
 بجسم نامی و جان گرام اقبال است (۱)

(۱) دا نظم دا اقبال دهغی یادونی په مجلس کینی ویل شوی چه په ۱۳۳۱
 کی دمطبوعاً توله خوا دا اقبال د کالیزی په مناسبت په مطبوعاً تو کی جوړ شوی و.

ماخذونه

۱- مسافر

۲- پس چه باید کردای اقوام شرق

۳- پیام مشرق

۴- جاوید نامه

۵- سیرت اقبال

۶- خوشحال خٲك دیوان

۷- خوشحال خٲك شه وائلی ؟

دعلا مه اقبال

»

»

»

دایم ای محمد طا هر فار وقی

دبینوا

یادونه

شاغلی فضل محبوب مجددی ددی کتابو دلی کلود پاره ماته شه کتابونه را کری وو
او شاغلی مولانا خادم داردوا شعارو په تر جمه کنبی مرسته کری ده دوی ته
شکر په وړاندی گو م .

د پښتو ټولني پرلپسي لمبر (۱۲۲)

پښتانه د اقبال په نظر کښي

ليکونکي: عبدالله «بختانی»

د ترجمي د شانگي له خوا

مصحح او مهتمم: راز محمد وېنس

چاپ شمېر: ۱۰۰۰، جلده

د مرغومي مياشت
۱۳۳۵

خودی، خودشناسی او خودبینی که د فرد د پاره بڼه نه وی د جماعت د پاره خو
گټوره معلومېږي. او ملتونه په همدغسې احساساتو ژوندی دی. ځینی صفات
شته چه دیوه شخص د پاره عیب وی مگر دیوه ملت د پاره حسن وی لکه ملی غرور چه
دا جتماعی جنبې په پیدا کولو دستاېني ور بلل کیږي علامه اقبال دیوه ملت د پاره
خان مننه او خان کتنه ډیره بڼه گڼله او د خودی د رسونه ئی ور کول.

مرحوم اقبال د پښتنو په خټه او فطرت کښی خه لیدل او دغه قوم ته ئی ډېره لویه
هیله در لوده ځکه ئی دوی له نورو نه ډېر ستاېلی دی او دوی ته ئی خپلی زیاتې
هیلی ښکاره کړیدی. ده د شرق د نهضت او د اسلام د اعتلاء په باب د امید سترگی
د پښتنو خوانه نیولی وی او افغانی ملت ته ئی په ډېرې اعتنا کتل د همدی لامله
د پښتنو مشاهیر دده په اشعارو کښی ډېر یاد شوی دی او د دغه قوم ملی شها مت او
شجاعت ته په درانه نظر کتل شوی دی. ښاغلی بختانی ډېر بڼه کار کړیدی چه دغه
یادونی ئی دده له آثارو راغونډی کړیدی او دیوه کتاب په صورت د پښتو ټولنی
له خوا د ښاغلو پښتنو حضور ته وړاندی کیږي چه دوی هم د دغه حکیم او فیلسوف
شاعر په نظر ځانته وگوری او خپل حیثیت او مقام بیا بیا د هغه په نظر کښی وویښی.
پښتو ټولنه د دغه کتاب چاپول د ملی احساس په روزلو او پاللو کښی ډېر موثر گڼی
او هیله لری چه ښاغلی پښتانه به ئی په غور او دقت ولولی. ښاغلی بختانی په
کتاب د پښتو ټولنی له خوا یو ډېر خه له دی عنوان لاندی زیاته شوه (اقبال د افغانی
شاعر انویه نظر کښی) او دغه زیاتوالی مفید معلومېږي.

(گل پاچا ا لفت د پښتو ټولنی مشر)